בסיעתא דשמיא

קונטרס

ואל תטוש

תורת אמך

(משלי א' ח')

בו יבואר על פי דעת תורתינו הקדושה, גודל מעלת עטיפת בגדי הצניעות הלא הוא הרדיד (ה"שאל") המכסה את הראש ויורד וחופה את הגוף כדרך שנהגו מדורי דורות אמותינו וזקנותינו בנות ישראל הצנועות הצדקניות ע"ה ובפרט כאשר ראינו פעיה"ק מנהג ירושלים תובב"א

ושיש לזה יסוד חזק שהיא דת יהודית על פי פשטות הרמב"ם (הלכות אישות פרק כ"ד הלכה י"ב) והשולחן ערוך (אבן העזר סימן קט"ו סעיף ד')

וכמו שכתבו הביד"צ ..."כמובא ברמב"ם ושולחן ערוך"

רבותי למדוני כי בכל תנועה צריך להתייעץ עם חלקי השו"ע, ואין אני בן חורין לעשות דבר מבלי עיון בהלכה מן ההלכות הנוגעות לתנועות הנידון, ואין לי בעולמי אלא זאת (חזון איש, קובץ אגרות ח"א, קנ"ג)

יצא לאור תשרי תשע"ב
פה עיה"ק ירושלים תובב"א
ע"י וועד התחזקות הצניעות

נא לשמור על קדושת הגליון

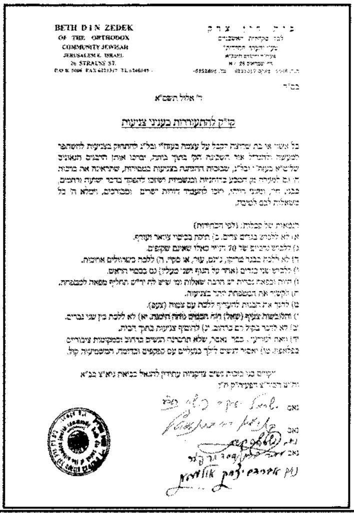
BETH DIN ZEDEK
OF THE ORTHODOX COMMUNITY JEWISH
JERUSALEM, ISRAEL
26 STRAUSS ST.

מטעם רבותינו הגאונים הבד"ץ שליט"א דעדה"ח ת"ו

קריאה לנשי ובנות ישראל

כדאי לדעת!

עטרה ליושנה

קריאת קודש לבנות עם הקודש

קונטרס זה, מופץ בס"ד לאנשי מעשה, המבקשים כבוד השם יתברך שמו, וצניעותם היא על פי דרך תורתינו הקדושה הטהורה, הישר והאמת, ויודעים שצריך להבדיל בין הטוב ובין הרע, ומוכנים בכל עת לקדש שם שמים ברבים, אפילו במלחמות ובמצבים הכי קשים. הכל בדרכי אבותינו ואמותינו, בדרך ישראל סבא.

מהדורה שניה - תשרי תשע"ב
-עם הוספות חשובות-
נדפס על נייר שאין בו חשש חילול שבת ח"ו

י"ל ע"י
ועד התחזקות הצניעות
ירושלם, בית שמש, בני ברק

Fax : 02-500-2190 : פקס

מחאה על דבר כבוד שמו יתברך ותורתו המחוללת בעונותינו הרבים

הנה העסקנים הניפו את גרזן המלחמה על מלבושי הצניעות שהיה נהוג מימים ימימה כאן בעיר הקודש והמקדש. וכאשר האריך בספר בטוב ירושלים להגאון ר' בן ציון יאדלער זצ"ל.

ופענתם בפיהם כי המה כביכול דואגים ל-ג' דורות יחדם.
א) כבוד הורים
ב) שלום בית
ג) חינוך הילדים

ואמנם כל מי שיש לו מח בקדקדו מבין שאין דברים אלו בראש דאגתם, ואדרבה.
אלא עיניהם צרה בהתרחבות הקדושה ובהזכות להביא הגאולה שלימה כמו שכתבו הבד"צ הקודם זיע"א ביום כ"ב סיון תשמ"א, "שעליהם נאמר ובזכותן אנו עתידין להיגאל".

ואמנם אלו האנשים שבזמן חז"ל ובשנים כתיקונם היו נקראים בשם "בור", "עם הארץ", "קל שבציבור", "מזלזל במצוות", "שוטה רשע וגס רוח", "צריך בדיקה אחריו".

הנה בדור "חנף" זה נקראים המה בשם "עסקנים", "פומחים", "מבינים", "מקצועיים", "אנשי חינוך", וכו' וכו'.

והמה מחבלים קשות באכזריות נוראה בכרם בית ישראל בהכניסם זמורות זרות לתוך הכרם בגרועים שבאומות והתורה חוגרת שק בעוונותינו הרבים.

איך לא רעדה ידם בהניפם הגרזן על דבר שיש לו יסוד בגמרא בפוסקים ובספרי מוסר, ולגלות פנים בתורה שלא כהלכה.

איך לא רעדה ידם בהניפם הגרזן על מנהג הקדום בעיר הקודש ובשאר תפוצות הגולה.

איך לא רעדה ידם בהניפם הגרזן על קדושת הצניעות בבת עינו של ישראל ואשר הצלחת הדורות העתידיים תלוי בזה.

איך לא רעדה ידם בהניפם הגרזן על הזכות להביא הגאולה שלימה וביטול גזירות קשות ואכזריות, כמו שכתב במפורש הביד"צ הקודם זיע"א.

וכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ד' הלכה א') ארבעה ועשרים דברים מעכבין את התשובה, ארבעה מהן עוון גדול, והעושה אחד מהן אין הקדוש ברוך הוא מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו, ואלו הן, המחטיא את הרבים ובכלל עוון זה המעכב את הרבים מלעשות מצוה וכו', עכ"ל.

ואם כי בכל מצוה הדברים אמורים, קל וחומר בן בנו של קל וחומר בקדושת הצניעות יסוד בית ישראל.

ומן הראוי להעתיק כאן מכתבו הנפלא של אחד האדמו"ר שליט"א מיום רביעי י"א תמוז תש"ע, וזה לשונו: עם ד' חזקו ונתחזקה בימים קשים אלו העוברים על עדתינו - עצתו אמונה, וזה ד' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.
וזאת למודעי כי אילו הייתי חושב ששופטי בית המשפט מאמינים במה שהם אומרים נראה לי שהייתי נוהג אחרת, אך מאחר שאין לי כל שמץ של ספק שהם יודעים את האמת שכל דבריהם בשקר יסודם, **אם כן אין זה אלא מאבק בין אמונה לכפירה, בין כח הקדושה לכח הטומאה של הסטרא אחרא** - מאבק שתמיד ידענו שיפרוץ באחרית הימים.
ובמאבק על קידוש השם גם אם יעמידו אותנו מול כיתת יורים, לא נוותר ולא נתפשר כמלא נימא.
ד' הוא מלכנו ולו הננו עבדים עד נשימתנו האחרונה. ולכל אמוני ישראל אני קורא, אנא הצטרפו אלינו במאבק הנשגב הזה, המאבק שדורות חיכו וייחלו אליו "מתי יבוא לידי ואקיימנה". עד כאן לשונו.

ואף אנו נאמר כן בענינינו אשר היא באותה מלחמה בין כח הקדושה לכח הטומאה, אלא שמתלבשת בכל אחד לפי הדמות שלו.

ובדברי אמונה להרה"צ מתולדות אהרן זצ"ל, (והובא גם כן בסידור החדש ברכה ותהלה דף תרצ"ה) כתב על הפסוק (איכה ה' י"ד) זקנים משער שבתו, שנתמעטו גדולי ישראל שיהיה להם ממי ללמוד, ועל כן שבת משוש לבנו, עיקר השמחה הוא אם יכולים לעשות נחת רוח לד', אמנם מאחר שנחסרו גדולי ישראל שילמדו את ישראל היאך לעבוד את ד', על כן (שם ט"ו) שבת משוש לבנו וגו', עכ"ל.

נוחילה לד' ונחלה פניו כי יעביר ממשלת זדון בכל צורה שהיא, מן הארץ, בהיגלות מלכותו עלינו מתוך רחמים וחסדים מגולים, אכי"ר.

לע"נ האשה הצנועה והצדקנית
דרשה רבות בענין הצניעות וה"שאל"ן
באשא בת ר' דוד ע"ה **חזן**

- = - = - = - = - = -

לע"נ ר' **דוד** ב"ר **חיים יקותיאל** זצ"ל
לע"נ ר' **נתן** ב"ר **נפתלי** זצ"ל
לע"נ **זיסל** בת ר' **אברהם אליעזר** ע"ה
לע"נ הבחור שנזדכך בייסורים
שלמה זלמן בן **אהרן שמואל** זצ"ל
ת. נ. צ. ב. ה.

כה תאמר לבית יעקב

מתוך דברי התעוררות מהגאון **רבי מאיר בראנדסארפער** (שליט"א) [**זצלה"ה**]
בעל שו"ת "קנה בושם", וחבר הביד"צ פעיה"ק ירושלם ת"ו

בכנס התעוררות לאברכים בבית הכנסת "שערי תורה" רח' שפת אמת 24, בית-שמש
(לפני חג השבועות תשס"א, נדפס בגליון "העדה" סיון תשס"א)

א. כתוב בתורה הקדושה (דברים כ"ג ט"ו) ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, והיסוד של קדושה הוא צניעות, ורבינו [הרה"ק רבי אהרן ראטה זצוק"ל] כותב בצואה (ספר הצוואה עמוד נ"ג אות א'), ובתקנות (בפרק ד', ועוד), שצניעות קיבלנו מאבותינו הקדושים, בשרה אמנו כתיב (בראשית י"ח ט') ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל ופירש רש"י ז"ל הנה באהל צנועה היא, וכן ביצחק (בראשית כ"ד ס"ז) ויבאה האהלה, וכן במתן תורה (שמות כ' י"ז) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו דרשו חז"ל (נדרים כ.) זו היא הבושה, ומי שאין לו בושה בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני (שם), ובושה זה צניעות ותורה צריך להיות *עם* צניעות, ואיתא בחז"ל (מגילה יג:) בשכר צניעות שהיתה בה ברחל זכתה ויצאה ממנה שאול, ובשכר צניעות של שאול זכה ויצאת ממנו אסתר ע"כ.

והנה ענין הצניעות שייך הן אצל אנשים הן אצל נשים עם כל זה ביותר שייך אצל הנשים. והנשים בעצמם מבינים יותר מה הוא צניעות מהו מלבוש צנוע או לא.

ב. בגמרא (יומא ט:, שבת סב:) מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו, [עבודה זרה גילוי ערוות שפיכות דמים,] מפרש בגמרא גלוי עריות דכתיב (ישעיהו ג' ט"ז) ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון וכו' ותלכנה נטויות גרון וגו' [והיינו שהלכו בצורה שהביאה לגלוי עריות].

והלבוש כהיום לבזמן הגמרא הוא בגדר פריצות ובאמת הגדרה מפורשת איזהו מקום שחייבין לכסותם לא מצינו, אלא שבדבר זה צריך לומר צאי לך בעקבי הצאן (שיר השירים א' ח') דור אחר דור, איזה מקום היה דרכם לכסותו.

ולמשל, טפח באשה ערוה (ברכות כד. ובשו"ע או"ח סימן ע"ה סעיף א') היינו במקום מגולה, ואיזהו מקום מגולה כתב הצמח צדק (ברכות פ"ג), כל מקום שאפשר ואין קשה לכסות ע"כ, וצריך לכסות באופן שלא יהיה בולט דהיינו שלא ימשוך את העין.

והנה נתעוררו לפני זמן מה בענין צוואר מגולה, ומצינו במחברים שצוואר הוא מקום שחייב לכסותו, וכן היה המנהג בכל הדורות שהלכו מכוסה, ובוודאי שלגמרי מגולה הוא פירצה, והסיבה לזה שאפילו אלו הנשים שלא היה הצוואר מכוסה על ידי המטפחת מכל מקום הלכו בקאלנער (צוארון) בלע"ז, אבל שנהיה מאדע לתפור בלי קאלנער, ומבלי משים לב שהצואר נהיה מגולה נתפס דבר זה גם אצל אנשים יראי השם, וצריך לגדור גדר בזה. (ועיין בשו"ת קנה בושם חלק ג' אבן העזר סימן ק"ו)

ג. ולאחרונה נתעוררו הנשים בענין השאל, ושמעתי שהיצר הרע מצא לו דרך חדשה, ששואלים את הנשים מדוע את הולכת כך וכך (לא כמו שצריך) ומתרצים שהבעל רוצה בזה, ועל תירוץ זה היו יכולים ללכת בבית כרצון הבעל וגם בזה צריך שיהיה בצניעות אבל ברחוב אין לזה עם רצון הבעל ובאמת צריך לזה יראת שמים בכל ענינים אלו ובודאי צריך להשגיח על שלום בית ודרכי נועם וכו'.

והענין של השאל אסביר בקיצור שיש לזה עיקר ברמב"ם ובשולחן ערוך סימן קט"ו בדברים שאם עשתה אחת מהן עוברת על דת יהודית דהיינו שיוצאה שלא בכתובה, ואלו הן יוצאת לשוק או למבוי מפולש או בחצר שרבים בוקעים בו וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים, אף על פי ששערה מכוסה במטפחת. ע"כ. פירוש: היינו שהיה להם רדיד על הראש וגם על הגוף, כמבואר בסימן ע"ג בדברים שחייב הבעל לאשה שאם הדרך של אותו מקום ללכת ברדיד החופה כל גופה נותן לה [וכמבואר בפרישה].

נשאל אם כן מדוע לא הולכים ברדיד? ובאמת כשנתבונן בהשתלשלות הדורות נראה למשל כהיום יודעים שלצאת עם מעיל זה צניעות, ואי אפשר כאן להאריך בפרטים שהוא העדר צניעות למשל כשהגוף בולט וכדו' וכדו' אבל לצאת במעיל הוא וודאי צניעות והיעב"ץ (סידור יעב"ץ ח"ב, חלון המצרי-מוסר נאה שער שישי, דיני תשעה באב) ועוד כותבים על זה שלצאת במעיל הוא פריצות.

וההסבר שבימים ההם הלכו ברדיד ולכן כתבו שלצאת במעיל הוא חוקות הגוים והוא פריצות. ואיני נחות כעת לעיקר ההלכה, שאפשר שאם המלבוש העליון תפור ברוחב הרבה ומכסה היטב אפשר שאין זה פריצות, רק היות ששמעתי מחכמים מכל מקום אמרתי שיש דברים בגו, בפרט כהיום שאין הולכים בימות הקיץ במעיל, ואי אפשר לפרוט כל הדברים שאין הולכים כמו שצריך. ובעונותינו הרבים עצם הלבוש אינו בתכלית הצניעות, אז הרדיד מכסה, ולכן אין לזלזל בהתעוררות על זה לא לחנם אמרו חז"ל (סוטה י"א) **בזכות נשים צדקניות נגאלו ממצרים, ואיתא במדרש** (מכילתא פרשת בא פרשה ה', ילקוט שמעוני פרק י"א רמז קפ"ו) **שנתן הקדוש ברוך הוא דם פסח ודם מילה כדי שעל ידי זה יזכו לגאולה, וכמו כן אצל הנשים היה הזכות שלא שינו שמם ולשונם ומלבושם.**

וכהיום הוא גם כן מצרות הזמן, ובעונותינו הרבים אפילו אנשים יראים, הענין של צניעות לקוי, ועל זה מתלבש היצר הרע, כיון שבזה תלוי הרבה קדושת הדור, ובמלחמת העולם אמרו צדיקים שהרבה יש לתלות בפריצות ובדעות כוזבות ואפיקורסיות.

ובכל דבר אם נתעוררים בענין צניעות לגדור גדר אפילו מי שאינו ביכולת צריך לעודד זה ובודאי הוא התקרבות לגאולה, ובפרט לפני קבלת התורה שיהיה תורה בקדושה וטהרה ובזכות הענין של צניעות נזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

ובאמת בודאי צריך שיהיה ביכלתו עכ"פ צריך לעודד וכו'. ¤ ¤ ¤

נ.ב. המראה מקומות בסוגריים נכתבו ע"י המעתיק.

בס"ד

משא קודש על משמר גדרי הצניעות מאת כ"ק אדמו"ר הרה"צ מפאריסוב שליט"א

שנאמר ט"ו אדר תשס"ט בביה"כ פאריסוב ירושלים

כתיב (בראשית י"ח י"ט) כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה', הקב"ה שומר אהבה מיוחדת לאברהם אבינו, לא בשביל עשרה ניסיונות שנתנסה בהם ועמד בהם בגבורה, ולא בשביל שאר מעלותיו הנשגבות מבינתינו, רק בעבור זאת אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו לשמור את דרך ה' וללכת בעקבותיו אשר סלל להם, ומכאן, שההשגחה על המשך הדורות בטהרתם הוא היסוד והבסיס לכל הענייניים.

אומרים בשם רבינו הקי' מסאטמאר זצוק"ל, לכאורה ישאל האדם, אם אנו כה מאמינים באמונה חזקה ואיתנה שהנה בכל יום יבוא משיח צדקינו ויגאלנו, א"כ לשם מה אנו נאספים ועושים פעולות לחיזוק חינוך צאצאינו שיבואו ויגדלו עוד שנים רבות, ובהיות שאנו עושים זאת ובכל עת מטכסים עצות ותחבולות על משמר החינוך הטהור, יש לדעת שאין כאן שום סתירה, בודאי שצריך להאמין בביאת המשיח ולעומת זה יש לשים עינים פקוחות ולהשגיח על חינוך הדורות הבאים על עוד חמשים שנה.

במדרש הרי איתא **בזכות ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו שמם לשונם ומלבושם**, מאין לקחו המלבושים? איזה מלבושים לבשו? הוי אומר מהאבות הקדושים והאמהות, וכמוהם עשו ללבוש מה שהם לבשו, ובכל תוקף נשאו מלבושים אלו בעוז ובגאון, ובזכות זה זכו להיגאל.

וכן אמר הכתוב בשיר השירים (א' ח') צְאִי לָךְ בְּעִקְּבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת גְּדִיֹּתַיִךְ וגו', ופרש"י אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות צאנך כו' התבוננו בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתי ושמרו משמרתי ומצותי, ולכי בדרכיהם.

ואומרים בשם הרה"ק היהודי מפארשיסחא זיע"א, שנאמר גבי יוסף הצדיק, דמות דיוקנו של אביו נראה לו, שהשי"ת אמר ליוסף, רצונך לדעת איך ללכת ובאיזה אופן, הסתכל בדרכי אביך באיזה דרך הולך הוא, וכך תלך אף אתה בדרכו.

בשפת אמת כתב במש"כ רש"י וארא אל האבות כו' חבל על דאבדין ולא משתכחין, ולכאורה תמוה הלא משה רבינו ע"ה היה במדרגה גבוהה במאד מאד, רבן ומאורן של כל ישראל, ואיך אמר לו השי"ת חבל על דאבדין, כאילו חסר מה במעלתו וקדושתו, וכאילו ישנן מעלות שהיו להאבות ולו אין אותם, וביאר שמשה רבינו ע"ה היה חפץ להתנהג בדרך מיוחדת ע"פ מה שראה בדעת קדשו להתנהג את העם, ובודאי הדרך שמחשבת משה רבינו ע"ה היא קדושה ונשגבה, אך כך אמר לו השי"ת, שבכדי שתהיה הגאולה בשלימות, צריך שילכו בדרכי אבות, ורק כאשר יצעדו באותו דרך שסללו להם האבות הק', יהיה באפשרות לגאלם, ולא יתכן שתגוז זכות אבות עליהם, אך ורק באופן שילכו בדרכי אבותיהם.

כלפי מה הדברים אמורים, בודאי הדבר ידוע ומפורסם לכולנו ולא נכחד את האמת מפינו, שהדורות האחרונים ירדו פלאים במצב שמירת גדרי הצניעות, זכרתי ימים מקדם שנות נעורותי, היו כל נשי ירושלים בנות ישראל הכשרות מכל העדות והחוגים, לובשים עליהם מלבוש "השאל" נהרא נהרא ופשטיה, כל עדה באופן שלה וכל קהילה בדרכה שלה, הצד השוה שבהם שכולן ממש בלי יוצא מהכלל ענדו עטרה זו מעליהן והלכו במלבוש זה.

והאמת, שמנהג מלבוש 'השאל' יש לו מקור מפורש ברמב"ם ובשו"ע, ולא כאנשים הטועים לומר שזה מנהג חסידות וחומרא בעלמא, שכן הרמב"ם בכמה מקומות הביאו המחבר בשו"ע אבה"ע סי' ע"ג, ובסי' קט"ו שזה דת יהודית, וכמו"כ הביא זאת המשנ"ב באו"ח סי' ע"ה (בה"ל ד"ה ודע) בזה"ל: אף אם תלך כו' מקרי עוברת כל דת יהודית עד **שתלך ברדיד מלמעלה ככל הנשים**. ע"כ. וישנם אנשים שאינן הם יודעים מזה וחושבים שהעוסקים למען דבר המצוה הזאת להרבות צניעות בקרב בנות ישראל ולזכותן ללבוש מלבושי 'השאל' כאילו מפלגים בחומרא והידור שאין לו שום מקום במקורות, וכאילו נוטים מההלכה הפשוטה, בעוד שההלכה הפשוטה אומרת שכך היה דרך בנות ישראל הכשרות ללכת ברדיד.

הכתוב (בתהלים מ"ה י"ד) אומר: **כָּל כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה, מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ**. כבודה ויקר תפארתה של בת המלך הוא, שתשב בביתה, הלבוש הוא ג"כ ענין של "פנימה", וכבודה של בת מלך תלוי במלבושיה.

הלבוש הוא היסוד של היהדות כולה, כל מי שעיניים לו בראש, כל אחד ואחד, יכול לפקוח עיניים ולראות, המציאות הוכיחה באופן ברור כשמש, שכל משפחה שהחלה לשנות ממלבושיהם, ולהקל במשמרת גדרי הלבוש, נתהווה קלקול בכל המשפחה כולה, וכשהשנים עוברות והעניים נפקחות על הירידה הפלאית, הרי הם מתחרטים על מעשיהם, וצועקים ואינם ענים ואין מי שיטה אוזן לשוועתם.

ותהילה להשי"ת שבשנים האחרונות נעשה התעוררות גדולה להחזיר עטרת מלבוש השאל לירושה, והיה כ"ק אאמו"ר זצוק"ל אומר **שרואים בזה ענין שמימי, שהקב"ה רוצה להוסיף זכותים על כלל ישראל, שכמו שהגאולה ממצרים היתה בזכות נשים צדקניות, כמו"כ הגאולה העתידה תהיה בזכות נשים צדקניות**, ועל כן הערה השי"ת רוח טהרה ממרום על בנות ירושלים הצנועות, ועורר את לבן להחזיר את המלבוש הישן לעטרתה כבראשונה, אשריהן **מי שהן מהראשונות שזכות לקרב את הגאולה**, הגם שיש כבר קהל גדול המחזיר עטרה לירושה, אמנם עדיין אינה כוללת את כל כלל ישראל, ובכדי להחיש הגאולה צריך שכלל ישראל יזכו להחזיר עטרת הצניעות לירושה, אבל בהיות שהן הראשונות, הרי זכותן רב וגדול, כמו שמצינו בשעת קריעת ים סוף שקפץ נחשון בן עמינדב לים, ואחריו כל שבט יהודה והם נטלו שכר רב שזכו למלכות יהודה בשביל שהיו הראשונים שמסרו הפשם על קידוש ה'.

ועל כן תחזקנה ידיכן של הני גבורות חיל הנשים הצדקניות שמוסרים נפשן לחיזוק גדרי הצניעות ולהחזרת תפארתה, ולובשות מלבושי 'השאל' כבדורות העברו, ובשביל שהן הראשונות, הגם שרבות הן, עדיין ראשונות נקראות, ויש להן הזכויות הגדולות לקירוב הגאולה, ויעזור השי"ת שנזכה בקרוב לגאולה שלימה בקרוב אמן.

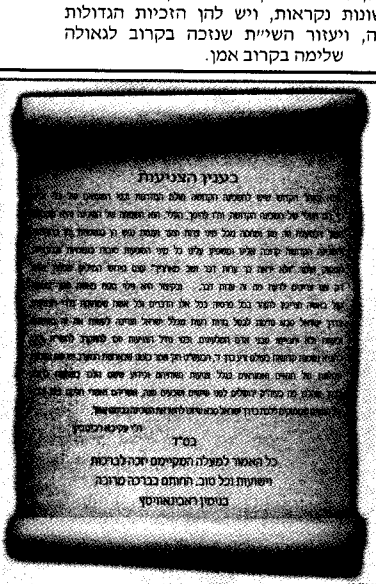

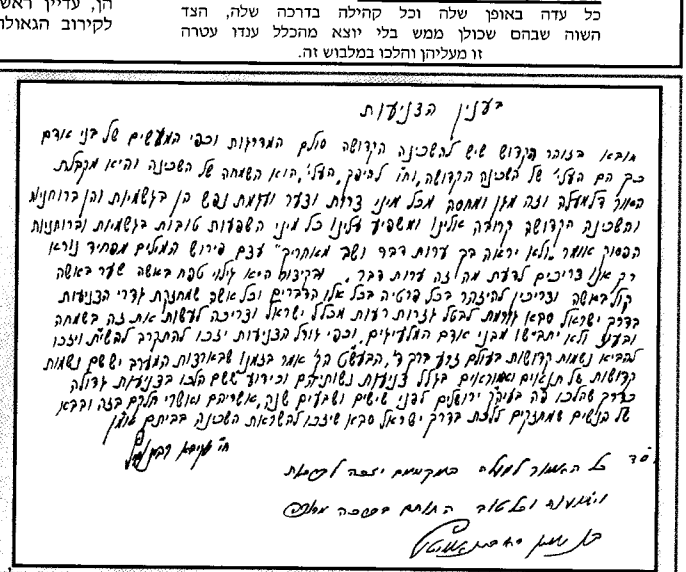
בענין הצניעות

כתב יד אדמו"ר הרה"צ דק"ק פאריסוב שליט"א

עם חתימת יד קדשו של יבחל"ח אביו הגאון הקדוש רבי בנימין ראבינאוויטץ זצוק"ל חבר הבי"צ פעיה"ק תובב"א

"הקדמה"

א) ישמח ליבנו ותגל נפשינו על הבשורה הטובה אשר שמענו שנשים צדקניות נתעוררו וקיבלו על עצמן לחזור למנהג הקדוש שמקדמת דנא בהרבה מדינות שלא לצאת לרחוב בלי "רדיד" ("שאל") מעל הבגדים, וכמובא ברמב"ם ז"ל בפרק י"ג ובפרק כ"ד מהלכות אישות ובשולחן ערוך אבן העזר סימן ע"ג סעיף א' ובסימן קט"ו סעיף ד' [ובתוספות יום טוב כתובות פרק ז' משנה ב' ובמשנה ברורה בביאור הלכה סימן ע"ה סעיף ב'] בכדי להרבות קדושה וצניעות בישראל ולהגביר צד הקדושה על צד הטומאה שכנגד השורר בחוצות באופן נורא ומבהיל, וזעקתה מגיע עד לשמים. ובטוחנו שעל ידי זה יתבטלו גזירות קשות ואכזריות מכלל ישראל, בפרט בעת הזאת אשר כל הישוב בארץ הקודש נתון בסכנה ה' ירחם אנו צריכים לזה מאוד.

ויושפע על ידי זה רפואות וישועות והרבה השפעות טובות ממרום, ויתקרב על ידי זה גאולתינו ופדות נפשינו כמו שאמרו חז"ל (סוטה י"א) בזכות נשים צדקנית נגאלו אבותינו ממצרים, ובזכותן עתידין להיגאל כדאיתא בילקוט רות (אות תר"ו) אין הדורות נגאלין אלא בשכר נשים צדקנית שיש בדור, ובאנו בשורות אלו לחזק ולעודד נשים צדקניות אלו שעליהן נאמר ובזכותן עתידין להיגאל. **זו היא דעת תורה צרופה וברורה מזוקקה שבעתיים החוצבת להבות אש שזכינו לשמוע אותה לפני עשרה בשנים** ביום כ"ב סיון תשס"א מפי הביד"צ הקודם זיע"א.

ב) ובאו אז על החתום, רבותינו הגאונים שהיו לנים בעומקה של הלכה ובעומקה של יראה יחדם, ה"ה הגה"ק רבי בנימין ראבינאוויטש ורבי משה הלברשטאם ורבי מאיר בראנסדארפער זצ"ל, ובראשם הגאון הראב"ד רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל, וכאשר באו לפניהם לבקש מהם חתימה בשבח הרדיד עמד אז מלא קומתו הגאון הראב"ד רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל ואמר אני רוצה לזכות ראשון במצוה ולחתום ראשון, כי כך הלכה אימי ע"ה.

ג) ואמנם אלו הדברים אם היו נוגעין בשאר מצוה מן המצוות היו הדברים מתקבלים בכבוד ובהערצה אצל כל אחד ואחד, מה שייך יותר מזה שנשים צדקניות נתעוררו לחזור למנהג הקדוש שיסודו בגמרא [לפירוש הרמב"ם] ובהרמב"ם ובטור ובשולחן ערוך ובתוספות יום טוב ובמשנה ברורה.

ד) אבל כיון שכאן הדברים נוגעין בענין "צניעות" יסוד קדושת בית ישראל, ואשר כל ענין דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו "בנות ישראל". בזה ישנם עסקנים מסוימים שזה מוציא אותם מהכלים ומרגישים שהאדמה בוערת מתחתיהם. מה? הנשים האלו יחזירו אותנו לצניעות של הדור או ב' דורות קודמים, ונתנתק על ידי כן מכל שעשועי הבלי עולם הזה שנשתקענו בה. ומכל השקר שהכנסנו בצורת קיום התורה ולימודה, אשר איחדנו אותה כביכול עם כל המושגים של היום.

ה) לכן מה המה עושים בשעה קשה זו שהאדמה בוערת מתחתיהם יוצאים ומשתמשים בדרך גרועים שבאומות ויוצאים "בהסתה נוראה" כדרך גרועים

שבאומות נגד הנשים הצדקניות ומסיתים בתוך משפחתם אחד כלפי השני ומרבים מחלוקת בישראל, ומקוים שבכך תישבר רוחם הנאמנת לד׳ ולתורתו.
אבל תהלה לקל נתקיים בנו מאמר הכתוב (שמות א׳ י״ב) וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפרץ ופירש רש״י בכל מה שהם נותנים לב לְעַנוֹת כן לב הקדוש ברוך הוא להרבות ולהפריץ. ע״כ, ודוקא מאז נתרבה יותר כח הקדושה ונתרבו עוד הרבה נשים שנשתתפו לעשות כמותם נגד המשחיתים [עיין רשב״א ברכות י״א. שפירש דברי הגמרא במה שאמרו שם משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל אמר להם יהא כנגד המשחיתים, ופירש הרשב״א וזה לשונו. כלומר אומר לאחד מפני מה אתה מגדל זקנך, אמר להם כנגד אותם שהם משחיתים זקנם, ולהוציא מלבם. עכ״ל.] ועל ידי כן נשבר כח הקליפה ונחלש כח הטומאה, וכמו שכתבו הביד״צ בלשונם הנ״ל בכדי להרבות קדושה וצניעות בישראל ולהגביר צד הקדושה על צד הטומאה שכנגד.

ו) והעסקנים בשלהם משתדלים המה לפרסם מזמן לזמן, א. שלא היתה כוונת הביד״צ על רדיד שמעל הראש, ב. שהרדיד שמעל הראש הוא מלבוש משונה ותמוה, ג. שזה גורם סלידה בצניעות, ד. ולסלף כוונת הרמב״ם והשולחן ערוך בזה.

ז) ואמנם כאן הבן שואל היאך אפשר לומר שלא היתה כוונת הביד״צ לחזק המלבוש של הרדיד שמעל הראש, וכי הביד״צ כתבו אז דברים בלא מקור על סמך שמועות פורחות באויר שנוכל להטות כוונת דבריהם לכל אשר נחפוץ, הרי כתבו להדיא ״כמובא בהרמב״ם הלכות אישות פרק י״ג ופרק כ״ד, ובשולחן ערוך אבן העזר סימן ע״ג וסימן קט״ו״, והרי הרמב״ם והשולחן ערוך מיירי להדיא ברדיד שמעל הראש, ואדרבה רדיד שכזה שאינו מעל הראש זה לא מוזכר ברמב״ם ושולחן ערוך כלל.
ועיין עוד להלן בביאור שיטת הרמב״ם והשו״ע בענין רדיד, באות כ״ח, מדברי הגאון רבי מאיר בראנדסדארפער זצלה״ה, באסיפת התעוררות בבית שמש.
ואחת מנכדותיו של הגה״ק רבי בנימין ראבינאוויטש זצ״ל אחר שלבשה את הרדיד שאינו מעל לראש כשבאתה לבשר לזקינה הגדול שלבשה רדיד, אמר לה שאיני רואה שום רדיד. עד שהראיתה לו בדיוק. אמר לה בלשונו אַ שַׁאלְ׳לֶע נוּ, אוֹיכֶט גוּט - בֶּעסֶער וִוי גָארנִישט... [תרגום: שאל סודר קטן נו, גם טוב - יותר עדיף מלא כלום...].

וגם זיל בתר טעמא, הרי כתבו בשבח של לחזור למנהג הקדום, והרי המנהג הקדום כאן פה עיר הקודש ירושלים תובב״א היה ברדיד שמעל הראש ושהיה חופה את כל גופה כמו טלית, כמו שכתב בספר בטוב ירושלים, ועוד ספרים כמו שיתבאר בפנים בס״ד.

ח) והיאך אפשר לקרוא בשם מלבושים ״משונים ותמוהים״ למלבושים שמקורם בגמרא ובהרמב״ם ובטור ושולחן ערוך ומשנה ברורה, ושכן היה מלבושי ישראל בכל הדורות, ובפרט כאן בארץ הקודש.

והמה הליצני הדור טוענים ואומרים שזה מגונה, וחס ושלום מבאישים ריח שמירת התורה והמצוות בעיני הרחוב, וכו׳ וכו׳, וכל טענה ושפה זו ידוע שהיא טענת ושפת החילונים רח״ל שמסתכלים בבוז על הדורות הקודמים ועל התורה הקדושה רח״ל.

וכך היו מסתכלים כל אלו שהתבוללו כמו הריפורמים והמשכילים והציונים למיניהם, אוי לאותה בושה וכלימה, ואוי להם מיום הדין ומיום התוכיחה שנמצאים אנשים שמלובשים בלבוש של יראים וחרדים ותלמידי חכמים וחסידים כביכול, וכאילו המה מחזיקים בדרך הישן בלבוש ובקנאות ובמנהגי עיה״ק ירושלים וכדומה, ולמעשה המה מורים חיצים ובליסטראות ואבני בלע כלפי הדרך הישן והתורה הקדושה והמסורה הטהורה ומנהגי ירושלים הקדושים, וכלפי השכינה הקדושה, בדברי בוז ולעג ושמצה, והרי המה דומים ללבן הארמי, ולעשו (מדרש רבה בראשית פרשה ס״ה פסקה א׳, ויקרא פרשה י״ג פסקה ה׳) שנמשל לחזיר שפושט טלפיו להראות שיש לו סימני טהרה, כדי להילכד ברשתו אשר טמן.

ט) ולמי הם גורמים סלידה, האם לאותן שמבקשות את הצניעות, או לאותן המבקשות את הפריצות, וחושבות שבכך ינצלו מדינה של גיהנם על ידי שיטילו את האשמה על הצנועות לבשתם ולחרפתם, והרי דברים אלו שמלבושי היהודים המה מלבושים משונים ותמוהים וגורמים סלידה. הוא ״תקציר״ מתועבת המסכילים לפני מאה וחמישים שנה, שאמרו היה יהודי בביתך ובן אדם בצאתך, רחמנא לישזבן.

י) ומה נכבד היום שיצאו לחפש פירושים חדשים ברמב״ם ושולחן ערוך, האם נתגלה בתוך כותלי בית המדרש איזה תוספתא עתיקא, שרוצים להשוותה עם הרמב״ם, וכיוצא בה, או שרצו להשוות התורה שבתוך כותלי בית המדרש עם הגיעול שברחוב.

כלומר שההכרח לחפש פירושים חדשים ברמב״ם ושולחן ערוך אינו מתוך כותלי בית המדרש עצמן, אלא להטות תורת בית המדרש לזוהמת הרחוב רח״ל.

יא) ואמנם אם היה ביכולתם למחוק אות אחת מן התורה רח״ל, ולמחוק הלכה זאת מן הגמרא והרמב״ם והטור והשולחן ערוך והמשנה ברורה, היו עושין כן בחפץ לב ובשמחה רבה, אבל כיון שזה נבצר מידם עושים את המחיקה בצורה שכזאת רח״ל. ואיך לא מפחדים ולא חוששים כלל מן העוון החמור של מגלה פנים בתורה שלא כהלכה שאין לו חלק לעולם הבא (משניות אבות ג׳ י״א), וזה עצמו שהם כל כך חזקים בדעתם לדחות בשתי ידים הפירוש הפשוט בדברי הרמב״ם הנראה לכל, כאילו שאין מקום כלל לפרש כן, זה מוכיח שאין זה אלא רוע לב ונגיעות יצרם שמפטם מוחם להיות חכמים להרע, ולהיטיב לא ידעו.

יב) ואמנם לא אלמן ישראל וזעיר שם זעיר שם ישנם מנהיגי עדת ישורון שמשמיעים דעת תורה צרופה וברורה ללא חת ומורא מכל העסקנים למיניהם כנתינתה מסיני, אשרי להם ואשרי חלקם ששומרים משמרת הקודש בתעות בני ישראל.

יג) ואמנם אלו העסקנים הלוחמים נגד הנשים צדקניות מדמין בדעתם שגם המה מהשומרים משמרת הקודש, שהרי המה גם כן מהלוחמים נגד הציונות ושאר פירצות הדור, אבל לא דעת ולא תבונה להם שזה רק בדברים שאין להם נסיון בזה, שהיא מורשה להם מאבותיהם ורבותיהם, אבל בדברים החדשים העומדים על הפרק, שהנסיונות הישנים פשטו צורה ולבשו צורה והתלבשו באלו הדברים, בזה חלקם עם מסלפי התורה ומחטיאי הרבים. ד׳ יצילנו מהם ומהמונם.

יד) וגם באו להם לפגוע בכבודן של תלמידי חכמים אמיתיים ועובדי ד׳ באמת. ה״ה הגאון האדיר רבי אברהם אטיק והאדמו״ר מפאריסוב הרה״ג ר׳ יצחק רצאבי וכו׳ ושאר גדולי ישראל ספרדים אשכנזים תימניים שליט״א, שחתמו למען ה״שאל״. ובפרט בהגה״צ ד״תהילות ישראל״ שליט״א ולדמותו לאיזה בור ועם הארץ שאין לו ידיעה בתורה אלא קצת בספרי חסידות, אשר באמת הוא תלמיד חכם עצום, ושכבר מסר שיעורים בישיבות לפני ארבעים שנה, גם בישיבות ליטאיות ומפורסמות והיו באים לפניו גם כן אברכים למדנים מישיבות ליטאיות לשמוע שיעוריו, וגם שימש בתור רב וראש כולל ללומדים ליטאיים, והיה נחשב כבר מימי בחרותו בעולם הישיבות וכל מקום שלמד מהלומדים המופלגים ועמקן גדול, והיה ידוע גם בין הרבנים ומורי הוראה ותלמידיהם לבעל סברא ישרה וזכה, וכל זה ידעתי ושמעתי מכבר הימים ממכיריו ותלמידיו מקדמת דנא, ומה שכתב שהוא לא יודע בדיוק במה המדובר הוא ממדת עינוותנותו שמתרחק מלהתערב בין שאר הרבנים ומורי הוראה בכדי שלא לפגוע בכבודם, אבל באמת ה-לא ידוע שלו הוא הרבה יותר מן ה-ידוע של אחרים [וכמו שראיתי לפרש במה שאמרו (אבות ה׳ י׳) שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם וכו׳ ועל ״מה״ שלא שמע אומר לא שמעתי וכו׳ וחילופיהם בגולם. ע״כ. דלכאורה אם הגולם אפילו על מה ״שלא שמע״ אומר ״שמעתי״ הרי הוא שקרן ולא גולם, אלא הביאור הוא כך שהחכם כשיש רק ״מה״ היינו משהו אחד בתוך כל הענין שלא שמע, אומר כבר ״לא שמעתי״, וההפך בגולם, דכשיש ״משהו״ אחד בתוך כל הענין ששמע, אומר כבר ״שמעתי״ ומרגיש בעצמו כבר כבעל דעה על כל הענין.], ומשליך נפשו מנגד עד מיצוי הכוחות בכדי להרבות קדושה וטהרה בישראל, שלא על מנת לקבל פרס, ועומד מראש לקבל בזיונות ממסלפי התורה למיניהם, עבור כבוד שמו יתברך.

וידוע לכל באי צל קורתו של הרב שכל שיחותיו ומאמריו מיוסדים המה אך ורק על דברי חז״ל והראשונים אשר מפיהם כל בית ישראל חיים. ופוק חזי בספרו ״כחה של תפלה״ החשוב ומיוחד במינו שנתקבל בחביבות גדולה אצל הצבור, והרבה לומדים אותו וקובעים בה שיעורים ברבים וביחיד וביניהם הרבה תלמידי חכמים ובני תורה מהחשובים שבעם, ושם תראו בתחילת הספר מהו דרכי העבודה והחסידות האמיתית, ושכל דבריו בנוי ומבוסס על דברי חז״ל והראשונים וגדולי ישראל מקדמת דנא.

טו) והנה אמרו בגמרא (ברכות ד:) אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר נו״ן באשרי מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, דכתיב (עמוס ה׳ ב׳) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, במערבא מתרצי לה הכי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד, קום בתולת ישראל.

טז) ויש לתמוה דהא אמרו (סוטה מ"ט.) מיום שחרב בית המקדש שרו חכימיא וכו' ועמא דארעא אזלא ודלדלה ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו. ואיך אמרו נפלה לא תוסיף לנפול.

יז) ופירש הגר"א, הביאו הגר"ח מוואלז'ין זלה"ה (בארחות חיים - שאילתות אות י"ז), דכוונת הגמרא להיפך דבתולת ישראל נופלת בכל יום ויום ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, וכשתגיע למדריגה התחתונה שלא יהיה לה מקום לנפול יותר, אז דייקא יהיה קום בתולת ישראל.

יח) והנה בעונותינו הרבים הגענו למצב שכזה שלא היתה עדיין כזאת בישראל מיום היותינו לעם, והוא שבמקום "שנשים צדקניות נתעוררו וקיבלו על עצמן לחזור למנהג הקדוש שמקדמת דנא", שיסודו ברמב"ם ובפוסקים, "במקום" שהעסקנים הממונים על צרכי הציבור יעודדו ויחזקו את אותן הנשים הצדקניות, וכמו שכתבו שם הביד"צ "ובאנו בשורות אלו לחזק ולעודד את אותן הנשים שעליהן נאמר ובזכותן עתידין להיגאל", הנה נהפוך הוא, ויצאו עם הסתה נוראה כגרועים שבאומות להכפיש שמם של הנשים הצדקניות.

יט) ומדת החנופה התגברה בהם [כמו שכתב מהרש"א בחידושי אגדות (פרק הניזקין גיטין דף נ"ו.) באגדתא דחורבן ירושלים, שהחנופה היא שנתגברה בדור ההוא] ורוצים להראות שאין חלקם עם הקיצוניים המשונים והתמוהים, אלא עם כל אלו שדורכים על התורה לתאוות בטנם רח"ל, ומטים אותה כרצונם.

כ) וכבר כתב החזון איש (קובץ אגרות חלק ג' אגרת ס"א) הדוגל בהבינוניות ומואס בקיצוניות, חלקו עם הזייפנים או עם חדלי תבונה, אם אין קיצוניות אין שלמות, ואם אין שלמות אין התחלה, כמו שאין באוהבי חכמה אהבה למיעוטה ושנאה לרב חכמתה, כן אין באוהבי תורה ומצוה אהבה לאמצעיות ושנאה לקיצוניות, ואלה שמעידים על עצמם שלא טעמו מֶתֶק קיצוניות, מעידים יחד עם זה שהם חדלי אמונה בעיקרי הדת, רק בחבלי יחוס מה הם מתייחסים אליה.
והקיצוניים לא ירחשו כבוד ויקר לאלה מתנגדיהם, והתהום המפסיק ביניהם, כאשר נפגש במעשים ממשיים המחוללות בהכרח טבען מריבות וקטטות, יוסיף את הקרע לאין מרפא.
הבינוניות שיש לה זכות הקיום, היא מדת הבינוניות האוהבים את הקיצוניות ושואפים אליה בכל משאת נפשם, ומחנכים את צאצאיהם "לפסגת הקיצוניות", אבל מה עלובה הבינונית הסואנת בוז לקיצוניות.
"חובת חינוכנו לקיצוניות", הזיון של החינוך הוא לָטַעַת בוז וגיעול נפש להמתעוללים בקיצוניות. עד כאן מהחזון איש.

כא) וכתב עוד החזון איש (קובץ אגרות חלק א' אגרת צ"ו) וזה לשונו. כהנה וכהנה חושבים הנחשלים להחליף ולהמיר התורה בחוקים חדשים אשר יתנהגו בעולם המעשה, ואם ידרוש איש מאמין לדון אותו דין תורה, יאמרו לו הבית דין כן הוא הדין, כי כבר באו החכמים ותיקנו. עכ"ל.

כב) ואמנם זדון לבם של אותם העסקנים קלי הדעת השיאם להתערב בענינים שלא קראו ולא שנו בהם, והמה מרגישים בעצמם בעלי בתים על התורה ועל קדושת ישראל, כנכס שלהם.

כג) ואמנם אוי להם מיום הדין ומיום התוכיחה, כי גדול יום ד׳ ונורא מאד ומי יכלכל את יום בואו. כאשר יוכיחו אותם שעל הפריצות שבדורינו שהוא כבדור המבול ממש לא מחיתם כדבעי, וזה לא הוציא אתכם מהכלים, וזה לא הכאיב אתכם, כיון שאתם חדלי אמונה בעיקר הדת כמו שכתב החזון איש, ועל הצניעות מחיתם, [ועיין בית הלוי פרשת ויגש (בראשית מ״ה ד׳) במה שביאר מאמר חז״ל (במדרש רבה בראשית צ״ג י״ג) ״אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכיחה״, שיש דין ויש תוכחה, ודבריו ידועין].
ואשר אז ביום הדין הגדול והנורא יהיה חלקם ביחד עם כל מחטיאי הרבים שקמו על ישראל מזמן ירבעם בן נבט.

כד) ואמנם זאת התורה שגלתה מכותלי בית המדרש לתוך כותלי משרדי העסקנים, אנו בחסדי ד׳ יתברך מחזירין הארון למקומו, יתענגו בה אוהבי תורה ועוסקיה בדקדוקי לשונות הרמב״ם, והנמשכים אחריו, ובכוונת דבריהם הקדושים. ישמע חכם ויוסיף לקח מהו רצון ד׳ יתברך באמת ולקיימו באהבה ויראה טהורה. ונזכה לראות במהרה בישועתן של ישראל מתוך רחמים וחסדים גלויים בביאת גואל - צדק במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון.

הנהלת הוועד
וועד התחנקות הצניעות

"<u>הבהרה</u>"

אם כי יש מגדולי האחרונים נ״ע שמפרשים כוונת הרמב״ם והשולחן ערוך דלא הוי עוברת על דת יהודית בלא רדיד אלא במטפחת שאינה מכסה היטיב השערות, מכל מקום הֶרְאָנוּ לדעת שהמנהג הקדום פה עיה״ק ירושלים תובב״א ובשאר תפוצות הגולה, יש לו יסוד חזק שהיא דת יהודית על פי פשטות הרמב״ם והשולחן ערוך. וכמו שכתבו הביד״צ ״כמובא ברמב״ם ובשולחן ערוך״. וכמו שכתב הגה״ק רבי הלל מקאלאמיי, ושאר גדולי ישראל זלה״ה כמובא בפנים.

ואלו שהם אומרים שהרדיד הוא הידור בעלמא, וכל שכן אלו שהם אומרים שהוא מלבוש משונה ותמוה, המה מגלים פנים בתורה שלא כהלכה רח״ל. דו״ק ותשכח.

"ביאור שיטת הרמב"ם והשו"ע בענין 'רדיד'"

(על פי ספר הצניעות והישועה להאדמו"ר מזוטשקא זצלה"ה)

א) כתב הרמב"ם (בהלכות אישות פרק כ"ד הלכה י"א) ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על "דת משה" יוצאה בשוק "ושער" ראשה גלוי.
(ובהלכה י"ב) ואיזו היא "דת יהודית" הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל, ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן עברה על "דת יהודית" יוצאה לשוק או למבוי מפולש "וראשה" פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים, אף על פי "ששערה" מכוסה במטפחת.
עד כאן לשונו.
והביאו השולחן ערוך באבן העזר סימן קט"ו סעיף ד'.

ב) ויש לתמוה שאם "שערה" מכוסה במטפחת האיך הוי "ראשה" פרוע.

ג) ופירש בספר הצניעות והישועה להאדמו"ר מזוטשקא בפרק ה', דראשה פרוע אין הכוונה על מקום השיער אלא על זה שנראה תואר הראש על גבי הצוואר והכתיפיים, וכמאמר הכתוב (שיר השירים ז' ו') ראשך עליך ככרמל.

ד) ולפי זה מדוייק היטיב לשון הרמב"ם, דאם איתא דראשה פרוע הכוונה על גילוי השיער, דרק זה הוא שנקרא ראש פרוע, ומה שכתב אף על פי ששערה מכוסה במטפחת הכוונה על מטפחת שאינה מכסה היטיב השערות, וזהו גוף העבירה על דת יהודית.
אם כן למה לו להרמב"ם להדגיש ולומר יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע אף על פי "ששערה" מכוסה במטפחת, הרי כל המדובר כאן הוא בשערה ולא היה לו לומר אלא אף על פי שמכוסה במטפחת.

וגם למה לענין דת משה כתב "ושער" ראשה גלוי, ואילו לענין דת יהודית כתב "וראשה" פרוע, ולא הזכיר מגילוי השערות כלום, אלא אדרבה כתב אף על פי "ששערה" מכוסה ולא הזכיר כלל שאין השערות מכוסין היטיב, שזה הוא גוף האיסור, אלא אדרבה כתב אף על פי שמכוסה.

ה) אבל לפי זה מדויק היטיב. דזה גופא בא הרמב"ם לחלק ולומר דמצד דת משה לא אסירא אלא בגילוי השיער, אבל מצד דת יהודית יש כאן איסור חדש של ראשה פרוע אפילו כשאין כאן גילוי שיער, וכגון שמכוסה במטפחת, מכל מקום כיון שאין עליה רדיד הוי עצם תואר הראש מגולה. וזה הוא העבירה על דת יהודית.

ו) ורדיד הוא מלשון מתרדד ויורד, עיין ערוך ערך "רד" (ראשון) ורש"י כתובות ע"ב: ד"ה וטווה. ומבואר בהרמב"ם בפירוש המשניות במסכת שבת פרק ט"ז משנה ד', בשמונה עשר כלים שֶׁמָּנָה שם הרמב"ם "רדיד קטן יעטף בו ראשו וכתיפיו" עד כאן. הרי שאפילו מה שנקרא רדיד קטן מעטף הראש והכתיפיים. ובזה שוב לא הוי תואר ראשה מגולה.

ז) וכתב עוד הרמב"ם (בהלכות אישות פרק י"ג הלכה י"א) מקום שדרכן שלא תצא אשה לשוק בכפה שעל ראשה בלבד עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה כמו טלית נותן לה בכלל הכסות רדיד וכו' עכ"ל. והביאו השולחן ערוך באבן העזר סימן ע"ג סעיף א'.

ח) ומבואר בזה דכיפה הוי חיובא מעיקר הדין. ואילו רדיד החופה את כל גופה כמו טלית אין כאן חיוב מעיקר הדין, אלא שבמקום שנהגו שלא לצאת לשוק מבלעדי כן חייב הבעל ליתן לה את זה בכלל הכסות.

ט) ותמוה שהרי בפרק כ"ד וכן השולחן ערוך בסימן קט"ו פסקו דבלא רדיד הוי עוברת על דת יהודית ויוצאה בלא כתובה, כנזכר לעיל.

י) ופירש בזה בספר הצניעות והישועה להאדמו"ר מזוטשקא שם, שיש שני מיני רדיד, יש רדיד קטן וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות במסכת שבת הנזכר לעיל, "ורדיד קטן יעטף בו ראשו וכתיפיו", ויש רדיד גדול דמיירי הכא שהוא חופה את כל גופה כמו טלית, כמבואר כאן.
וכיפה דהכא היינו רדיד קטן שמעטף הראש והכתיפיים בלבד, ונקרא כאן כיפה שבעצם הוא כיפה אלא שמתרדד ויורד, וזה הוי חיובא בכל מקום מצד דת יהודית כדי שלא יהא נראה עצם תואר הראש.
ורדיד החופה את כל גופה כמו טלית, תלוי במנהג המקום.

יא) ויש לפרש לפי זה כוונת הרמב"ם במה שכתב [בפרק כ"ד הלכה י"ב הנזכר לעיל באות א'] "ככל הנשים" דהיינו דצורת הרדיד תלוי במנהג הנשים שבאותו מקום, דבמקום שיוצאות ברדיד קטן סגי ברדיד קטן, ובמקום שיוצאות ברדיד גדול צריך דוקא רדיד גדול, ובלאו הכי הוי עוברת על דת יהודית, אבל בלא רדיד כלל הוי עוברת בכל גווני על דת יהודית שזה מנהג הצניעות שכבר נקבע בזמן חז"ל, אלא שצורת הרדיד זה תלוי במנהג המקום.

יב) ופירוש זה מתפרש יותר בכוונת הרמב"ם, מלפרש ולומר דעצם הרדיד גופא חיובו תלוי במנהג הנשים שבאותו מקום, דאם כן היה לו להרמב"ם (שם) להקדים בתחילת דבריו כך דכל מה דהוי עוברת על דת יהודית בלא רדיד הוא במקום שנהגו כן. ודו"ק.
וכן שאר דברים שמנה שם הרמב"ם דהוי עוברת על דת יהודית לא תליא כלל במנהג המקום, אלא בזה שכבר נקבע כן מנהג הצניעות בזמן חז"ל.

יג) וביותר מוכח כן לפי מה שכתב המגיד משנה שם, דהרמב"ם פירש כן כוונת הגמרא (כתובות עב.) במה שאמרו שם על המשנה ואיזו היא דת יהודית יוצאה וראשה פרוע, ומקשינן ראשה פרוע דאורייתא היא, ופירש רש"י. ואמאי לא קרי לה דת משה. ומשנינן, דאורייתא קלתה שפיר דמי דת יהודית קלתה נמי לא, ומפרש הרמב"ם דהיינו דמדאורייתא סגי במטפחת, ומדת יהודית צריך רדיד. ואם כן לפי זה כיון שבמשנה ובגמרא לא חילקו דתלוי במנהג המקום, מהיכן יבוא הרמב"ם מעצמו לחלק כן, וגם

יסתום הדברים ולא יפרש להדיא באר היטיב דתלוי במנהג המקום, אלא על כרחך כמו שנתבאר דבלא רדיד כלל הוי בכל גווני עוברת על דת יהודית.

יד) וזה לשון הפרישה על הטור באבן העזר סימן קט"ו על מה שכתב שם הטור בשם הרמב"ם דאף על פי שמכוסה "במטפחת" כיון שאין עליה "רדיד" ככל הנשים תצא בלא כתובה. וכתב שם הפרישה סעיף קטן י' וזה לשונו. רדיד. החופה את כל גופה כמו טלית וכמו שכתוב לעיל בסימן ע"ג: ככל הנשים. רוצה לומר שדרכן בכך "באותו מקום" אבל אין רוצה לומר ככל הנשים "שבעולם", דהא כתב לעיל סימן ע"ג במקום שדרך הנשים שלא לצאת בכיפה שעל ראשה לבד עד שיהיה עליה רדיד משמע שאין בכל מקום נוהגין לצאת ברדיד.

או יש לומר שיש חילוק בין כיפה למטפחת, כשכיפה בראשה אז אין נוהגין בכל המקומות ברדיד אבל כשאין כיפה בראשה אלא מטפחת בעלמא, בכל המקומות אין נוהגין לצאת כך בלא רדיד. עד כאן לשון הפרישה.

טו) וכתב בשו"ת קנין תורה (חלק א' סימן י"א אות ז') להגאב"ד שטראסבורג הגה"ק רבי אברהם דוד הורוויץ זצ"ל חבר הביד"צ פה עיה"ק בביאור תירוצו השני של הפרישה (ד' אלול תשל"ד), וזה לשונו. ופירוש הדברים יש לומר כיון דהתורה קראה לזה פרועת ראש, על כן אף דמדת משה מדאורייתא די בזה מה שהשערות מכוסין, דכל ענין הראש הוא מפני השערות, עם כל זה גזרו חז"ל מדת יהודית דכל שנראה ראשה "לבד" לו יהא דמטפחת מצומד על שערותיה ומכוסים לגמרי גם זה נקרא פרועת ראש וכלשון הרמב"ם הנ"ל, ועל כן גזרו שתתן רדיד המכסה ראשה וכל גופה "יחד" דאז אין נראה עוד ראשה "לבד" ולכן במטפחת בעלמא בשום מקום אין נוהגות לצאת בלא רדיד הזה, אך כשיש כיפה על ראשה שזה כעין מגבעת גבוה מעל ראשה באופן שניכר שאין הראש "לבד" יש מקומות שאין נוהגות עוד ברדיד. עד כאן לשונו.

והנה מצאנו לו חבר להאדמו"ר מזוטשקא זצ"ל בביאור כוונת הרמב"ם. וגם השכיל לגלות לנו עומק דברי הפרישה.

טז) וכן כתב בשו"ת קנה בושם (חלק ג' אבן העזר סימן ק"ו) להגאון רבי מאיר בראנדסדארפער זצ"ל חבר הביד"צ פה עיה"ק ת"ו, (והוא הלא היה מבין החותמים על הכרוז מהביד"צ בשנת תשס"א), וזה לשונו: ורדיד היינו צעיף שהיו לובשות על הראש ויורד ומכסה את כל הגוף כמו מלבוש עליון על כל בגדיה, כדמוכח להדיא מלשון הרמב"ם והטור ושולחן ערוך (שם) דבלי הרדיד בכלל פרוע הוא אף על פי ששערה מכוסה, ואם כן מוכח על כרחך, "דהרדיד היה מכסה ראשן עם הגוף". עד כאן לשונו. ועיין עוד להלן אות כח, מה שכתבנו בשמו.

יז) במסכת כלים פרק כ"ד משנה ט"ז, שלש סבכות הן, של ילדה טמאה מדרס, של זקנה טמאה טמא מת וכו' וכתב שם בתפארת ישראל (אות ע"ה) וזה לשונו (הנוגע לענינינו), סבכה דהכא אינה כיפה רק הוא צעיף שקורין שְׁלַייֶע"ר בלשון אשכנז, ומדמכסת בו ראשה נקרא גם הוא בשם סבכה, מיהו של ילדה ארוך הוא ומכסת בו ראשה ורוב גופה,

ולכן כשיושבת יושבת על החלק המדולדל מלאחריה ולהכי מקבלת טומאת מדרס וכו', אבל של זקינה אינו רגיל להיות ארוך כל כך עד כשיעור דלדול לאחוריה שתוכל לישב עליו כשתעטוף בו ראשה. עכ"ל.

יח) וזה לשון הרמב"ם (הלכות משכב ומושב פרק ז' הלכה ח') זב שדרס על כלי שלא נעשה למשכב או למושב או למרכב הרי זה טהור שהרי אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו בכלי זה, היה הכלי משמש ישיבה עם מלאכתו שנעשה לה הרי זה מתטמא במדרס, כגון ה"רדיד" והחלוק והטלית וכו'. עכ"ל. והיינו שאף על פי שנעשה ללבישה מכל מקום משמש ישיבה עם לבישתו שתוך כדי הלבישה יושבים עליו, ואם כן מוכח דסתם רדיד יורד וחופה את הגוף, ואינו רק כיסוי על הראש בעלמא, וכדברי הפרישה.

יט) סוף דבר. פשטות דברי הרמב"ם מורין להדיא דהמטפחת מכסה את השיער לגמרי, והרדיד יורד וחופה את הגוף וכדברי הפרישה, וזה הוא הנצרך מצד "דת יהודית", הכל על פי מה שנתבאר לעיל.

כ) וזה לשון הגה"ק רבי הלל מקאלאמיי בשו"ת בית הלל סימן י"ד. גם הנני מודיע לכם כי מנהג זה של צניעות אשר היה מיוסד בעיר הקודש.. מלפנים, שהיו הולכות [הנשים] בשוק מעוטפות, לא מלתא דחסידותא הוא, אלא מעיקר הדין. עד כאן לשונו.

כא) ובשו"ת אז נדברו (חלק י' סימן כ"ח) להגר"ב זילבר זצ"ל [שהיה מתלמידי החזון איש זצוק"ל] כתב (יום ג' שלח ט"ז סיון ה'תשל"ט) וזה לשונו. הדת יהודית שנזכר בגמרא ופוסקים צעיף-רדיד, כמעט שנשכח בימינו, והיינו רדיד כמו שכתב הרמב"ם בפרק כ"ד מהלכות אישות (והובא בטור ושולחן ערוך) וזה לשונו. ואיזו דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל וכו' ואין עליה רדיד אף על פי ששערה מכוסה במטפחת. ומשמע אפילו המטפחת מכסה כל השערות מדת הצניעות שתכסה היטב כל הראש והצואר וחלק מהפנים עם רדיד, כמו שנאמר אצל רבקה (בראשית כ"ד ס"ה) ותקח הצעיף ותתכס.

ואני נבוך כעת מאוד במה מתקיים בימינו המנהג של רדיד, וכי אם מכסה בשני מטפחות בזה מתקיים הדת יהודית, דמה מוסיף השני על הראשון.

ויתכן שכיון שעיקר דת יהודית הוא משום מנהג, אם אין המנהג כן מתבטל הדין גם לדיני אבן העזר, וצע"ג בזה דמסתבר מאוד דאפילו אם נאמר דלענין כתובה נשתנה ההלכה אבל לא מה שנוגע לצניעות עצמה. ושמעתי שבירושלם יש משפחות שעוד הולכות ברדיד.

ובהערה שם: ונזכיר דברי רבינו יונה באגרת התשובה (אות ע"ח) וז"ל: וצריכה האשה שתהא צנועה ונזהרת שלא יסתכלו בה בני אדם חוץ מבעלה, שהמסתכלים בפניה או בידיה יורדין לגיהנם, והיא ענושה בעונש כל אחד ואחד מהם מפני שהחטיאה אותם ולא נהגה צניעות בעצמה ונכשלו בה ע"כ. ויתכן שהחסיד רבינו יונה הבין כן המשנה (בכתובות עב.) של "דת יהודית", וזה כפשטות דברי הרמב"ם דהיינו רדיד.

ולאחר כל זאת אנו <u>מצפים להיום</u> שכולם ירגישו שכל כבודה בת מלך פנימה זה

הכבוד האמיתי, וכולם (בין הלובשות פאה או כובע מקושטת או מטפחת יפה, ואפשר אפילו מטפחת שחורה) ילבשו רדיד ממש ויקיימו כפשוטו לא ניתנו תכשיטין אלא להתקשט בהן בפני בעלה, ולאחר שיתקיים במהרה בימינו דברי הנביא ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים ומלאך הברית אשר אתם חפצים, יתקיים ממילא גם כל כבודה בת מלך פנימה. עכ"ל.

כב) וכתב עוד בחלק י"ב סימן מ' וז"ל: ולא הבינותי, דאם הרמב"ם רצה לומר דוקא במטפחת עם נקבים אם כן למה כתב שמותר דוקא עם רדיד, דהא גם במטפחת מותר כשאין בהם נקבים. וכשכותב הרמב"ם רדיד משמע שבלא רדיד המכסה את כל הגוף אינו מועיל מטפחת אפילו כשמכסה כל הראש, ואפשר דלכך שינה הרמב"ם מלשון הגמרא וכתב "מטפחת" במקום קלתה [המבואר בגמרא כתובות ע"ב: מדאורייתא קלתה שפיר דמי, דת יהודית אפילו קלתה נמי לא] כדי שלא נטעה לומר דוקא בנקבים בעינן רדיד. וכבר נתבאר דפשטות הפירוש של רדיד לפי הרמב"ם שמכסה גם הגוף "וכמו שכתב הפרישה" וכן היה לבושן בזמנים הקודמים כמו שנאמר "ותקח הצעיף ותתכס" והיינו רדיד כדאיתא בתרגום יהונתן. ובזמנינו טרם הוחזר עטרה ליושנה המנהג של רדיד וכו'. עכ"ל. (הדברים נכתבו י"ז תמוז ה'תשמ"ב).

כג) וכתב בספר בהי"ד (ח"ד פמ"ח ע' של"ב) מבואר [בהרמב"ם בפרק כ"ד מהלכות אישות ובשולחן ערוך באבן העזר סימן קט"ו] החיוב שתכסה ראשה בשני כיסויים בצאתה לרחוב והכיסוי השני נקרא רדיד, ומהו רדיד פירש בהגהות מיימוניות על הרמב"ם שם, תרגום ירושלמי (בראשית כ"ד ס"ה לענין רבקה, ושם ל"ח י"ד לענין תמר) של צעיף, רדיד. ע"כ.
והנה העולם מתכסים בשני כיסויים סתם המכסים רק מקום השערות ובזה יוצאים ידי עיקר הדין דשני כיסויים.

אבל האמת יורה דרכו שהכוונה "בצעיף ורדיד" הוא על מנהג בנות ישראל שעדיין נראה בירושלים עיה"ק ללבוש "שאל" שהוא מכסה כל הראש וגם חלק מן הגוף, וטרם שהתחילו הפירצות היו כל הנשים יוצאות רק מכוסה ב"שאל", ובכל העולם היו נוהגין כך, אך שגזירת המלכיות וארס ה"מאדעס" והפריצות בלבלו העולם עד שכמעט נשכח לבוש זה.
ועדיין לא נשכח ממני סידורי העיטוף הגדולים שהיו מיוחדים להתעטף הראש וחלק גדול מן הגוף, ואפילו הפנויות המבוגרות התעטפו כך בצאתן.
וזה פשטות המובן של "צעיף" שהרי משמע במקראי קודש הנ"ל שיש בו כדי להתכסות - ותקח הצעיף ותתכס (בראשית כ"ד ס"ה) ותכס בצעיף ותתעלף (בראשית ל"ח י"ד) - ואינו רק כיסוי קטן המחזיק רק מקום השערות בלבד, וכן בתרגום על הפסוקים האלה מביא לשון "עטיפה" משמע שיש בו כדי להתעטף, וגם מסתבר כך דענין כיסוי שני בא להוסיף הסתרה, דאילו רק על מקום הכיסוי הראשון, כמעט שאין בו תועלת.
אבל ה"שאל" מכסה הראש "ברדיד" עם חלק עליון מן הגוף ויש בו צניעות גדול. עכ"ל.
וכן מוכח מדברי הרמב"ם בהלכות משכב ומושב, כמו שנתבאר לעיל.

"בענין הרדיד בזמנינו"

כד) וכתב עוד בספר הצניעות והישועה בפרק ו׳ אות י׳ וזה לשונו: ובענין הרדיד עכשיו, הנה שמעתי שעדיין ישנם נשים צנועות שלובשות רדיד דווקא, ואותן צנועות שאין נוהגות בו, יש לומר לפי דדייק הפרישה (אבן העזר סימן קט״ו סעיף קטן י׳) [בתירוץ הראשון] מדברי הטור דלא בכל מקום נהגו ברדיד, מימילא שייך בזה סיבות שגלו ממקום למקום, ולפי המקומות החדשים אפשר שישתנה מנהג, לפי חוקי המנהגים.

״ואפשר דזהו מהשגיאות שגרמו באמת הפקרות בעולם רחמנא ליצלן״, עד כאן לשונו הטהור.

ב״ה

התעוררות

עוברות על דת יהודית

חדשות מקרוב באו אשר גם בנות ישראל כשרות פרצו ויוצאות בשוק במטפחת הקורין „טיכאלע״ על ראשם, חו״ נמשו תורת ראמם, ע״כ הנני לעורר: דל השורש אות קטי איזו היא דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית. יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים אע״פ ששערה מכוסה במטפחת. עכ״ל. צאי קי בעקבי הצאן. ותתברכו בכל טוב.

המעוררים

אידישען דת

יונגע פרויען האבן אנגיהויבן ארויס צו־ניין אין נאס בלויס מיט אטיכאלע אויפן קאפף. נישט וויא זייערע ערליכע מוטערס זיינען גינאנגען מיט א אויבער־טיכל. אונזערע חכמים רופן דאס אהן עובר ניזוען אויף דעם אידישען דת

וויא עס שטיט אין שולחן ערוך.

דער רבש״ע זאל העלפין דאס אלע אידין זאלין זיך פירן אין ערליכען אידישין וועג וויא אונזערע הייליגע עלטערן, און ניבענטש ווערין מיט אלעס גוטס.

בעמערקער

כרוז התעוררות שערך הרה״צ רבי שמואל דייטש זצ״ל בענין הצניעות של לבוש הנשים שילכו עם ה״רדיד״ אויבער טיכעל (נדפס בספר תורת רבי עמרם מודעה נ״א)

כה) ולפי דבריו הקדושים האלו של האדמו״ר מזוטשקא היוצאים מנהמת לב טהור וקדוש הבוער על דבר כבוד שמו יתברך.

הנה מִשְׁנָה חומר מקבלין הדברים פעיה״ק ירושלים תובב״א, אשר כאן המנהג הקדום היה שלא לצאת לרשות הרבים אלא עם רדיד. וכאשר הראת לדעת בכרוז ״התעוררות״ של הרה״צ רבי שמואל דייטש זצ״ל ״שנשים צעירות״ התחילו לְשַׁנות ממנהג אמותיהן לצאת לרשות הרבים בלא רדיד. ושקרא עליהן תגר שהן עוברות על דת יהודית, ואשר על זה צווח גם כן הרה״צ רבי יעקב דוב כהן זצ״ל בלשונו ״מי ביטל את המנהג הזה״ האם יתכן שיתבטל מנהג על ידי פורצי המנהג בעצמן.

א׳) ומן הראוי להאריך כאן קצת בשבחו של צדיק ה״ה האדמו״ר מזוטשקא זצלה״ה כדי שנדע שהדברים שכתב לא היו מקופיא בעלמא אלא בעיון עמוק וביגיעה עצומה בספרי הראשונים והפוסקים [ושהעמיד ע״ז כולל מיוחד לתלמידי חכמים לברר וללבן כל הסוגיות בזה].
פוק חזי מה שכתב עליו הגרא״מ שך זצ״ל בהסכמתו וזה לשונו. הנה כאשר הביאו לפני הקונטרס שחיבר הגה״צ מוהר״ר יצחק אייזיק רויזנבוים (שליט״א) [זצ״ל] האדמו״ר מזוטשקא - נדבורנא, על עניני צניעות, שכל כך רבה הפירצה בזמנינו, אשר זה מכשול לרבים, והוא בירר וליבן את כל הענין מחז״ל ומהראשונים, ואולי יהיה מזה תועלת להסיר מכשול, ולזה אני בא בהמלצה זו, יהי רצון שיתקבל ספר הזה ברצון ויוסיף קדושה וטהרה בתוכינו. עכ״ל.

כו) היוצא מזה. דבמקום שהמנהג הקדום היה ברדיד, וכגון פעיה"ק ירושלים תובב"א, וכל מה שנשתנה, אינו מפני סיבה הִלְכָתִית, אלא אדרבה מפני רפיון היהדות שהיה כאן בעונותינו הרבים [מאז שמשלו כאן האנגליים עד קום המדינה הטמאה בעונותינו הרבים], **אם כן יש מאוד מקום לומר שלא נעקר המנהג בזה, אפילו לפי תירוצו הראשון של הפרישה דתלוי במנהג המקום, דאדרבה זה הוא באמת מנהג המקום כאן, וכל שכן לפי תירוצו השני של הפרישה** וכמו שסיים דבמטפחת בעלמא לא נהגו בכל המקומות לצאת כן בלא רדיד, **דבודאי יש לומר דמעולם לא השתנה בשום מקום הדת יהודית בזה, וכפשטות הרמב"ם והשו"ע בזה**, דומיא דשאר דברים שמנה שם הרמב"ם והשו"ע, וכגון טווה בשוק ומגלה זרועותיה, דבודאי לא תליא במנהג המקום, כמו שנתבאר לעיל, באות יב - י"ג.

כז) ואם כן בודאי ראוי לכל ירא שמים להנהיג כן בביתו שלא לצאת לרשות הרבים במטפחת לבד אלא עם רדיד המכסה את הראש ויורד וחופה את הגוף, וכפשטות הרמב"ם והשולחן ערוך, הכל כפי מה שנתבאר לעיל, ולא יבוש מפני המלעיגים, ואין ערוך לגודל שכרם בזה ובבא בעבור זה שיזכו לשמור את התורה הקדושה בכל פרטיה ודקדוקיה, לא עבור תמורת כבוד והערכה, ולא מפני שזה מקנה זכות להשתייך לאיזה חוג מסויים, אלא אדרבה תמורת בזיונות והשפלות, כראוי לדור שפל זה אשר הדעת והתבונה ממנו והלאה. וזה גם כן מקום נפלא להראות אהבתינו לד' יתברך ולתורתו הקדושה בלא שום פניות ובקשת הכבוד, אלא אדרבה בגודל בזיונות ולעג השאננים, ואין ערוך לגודל זיכוך ותיקון הנפש בזה, שהרי בזיונות לבד מזככין ומטהרין את הנפש, כל שכן כשזה נעשה עבור קיום התורה הקדושה בכל פרטיה ודקדוקיה. ובפרט במצוות הצניעות שזה מגביר כח הקדושה על כח הטומאה כמו שכתבו הביד"צ.

כח) וזה לשון הגאון רבי מאיר בראנדסארפער זצלה"ה (מתוך דרשתו באסיפת התעוררות בבית-שמש, לפני חג השבועות תשס"א). **ולאחרונה נתעוררו הנשים בענין השאל, והענין של ה-שאל אסביר בקיצור שיש לזה עיקר ברמב"ם ובשולחן ערוך סימן קט"ו בדברים שאם עשתה אחת מהן עוברת על דת יהודית דהיינו שיוצאה שלא בכתובה**, ואלו הן יוצאת לשוק או למבוי מפולש או בחצר שרבים בוקעים בו וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים אף על פי ששערה מכוסה במטפחת. ע"כ. **והיינו שהיה להם רדיד על הראש ויורד על הגוף, כמבואר בסימן ע"ג.** [ועיין מה שכתב בשו"ת קנה בושם חלק ג' אבן העזר סימן ק"ו, הובא לעיל באות ט"ז]

ב') ופוק חזי מה שכתב עליו הגאון רבי משה שטערן מדעברעצין זצ"ל בהסכמתו וזה לשונו.
אין מעידין על השמש בצהריים והמפורסם א"צ ראיה. מי הוא זה שלא שמע מהגבור חיל איש מלחמה בלא פחד, בלתי לד' לבדו, להסיר מכשול מדרך עמינו ידיד ד' וידיד נפש כל חי אדמו"ר הגאון הצדיק חו"פ אור עולם שלשלת היוחסין בנש"ק מו"ה יצחק אייזיק (שליט"א) [זצ"ל] מזוטשקא - נדבורנא, יצ"ו, ראש וראשון בכל דבר שבקדושה בפרט בעניני שמירת שבת קודש ממש מסר נפשו עליו ופעמים הרבה לאין מספר הלך מחנות לחנות ומבית לבית לבקש ולהתחנן בשביל שמירת שבת והשפיל עצמו ועוד יותר ביזה את עצמו, ולא פסק פה קדשו משמחת וחדוות הנפש אם עלה בידו לתקן דבר כרצונו הטוב ולבו הטהור הדופק בחמימות לד' ולתורתו.
ובהנוגע לצניעות בנות ישראל הכשרות לא שקט ולא נח לעשות גדולות ונצורות, **וגם חיבר קונטרס מופלא בהפלגת התורה כאחד הגדולים בענין זה וכו' עכ"ל.**

ובאמת כשנתבונן בהשתלשלות הדורות, נראה למשל כהיום יודעים שלצאת עם מעיל זה צניעות, והיעב"ץ ועוד כותבים על זה שלצאת במעיל הוא פריצות, **וההסבר שבימים ההם הלכו ברדיד**, ולכן כתבו שלצאת במעיל הוא חוקות הגוים והוא פריצות.

ובפרט כהיום שאין הולכים בימות הקיץ במעיל, **ואי אפשר לפרוט כל הדברים שאין הולכים כמו שצריך, ובעונותינו הרבים עצם הלבוש אינו בתכלית הצניעות, אז הרדיד מכסה, ולכן אין לזלזל בהתעוררות על זה ולא לחנם אמרו חז"ל (סוטה י"א) בזכות נשים צדקניות נגאלו ממצרים**, וכהיום הוא גם כן מצרות הזמן ובעונותינו הרבים אפילו אצל אנשים יראים הענין של צניעות לקוי, ועל זה מתלבש היצר הרע כיון שבזה תלוי הרבה קדושת הדור, ובמלחמת העולם אמרו צדיקים שהרבה יש לתלות בפריצות ובדעות כוזבות ואפיקורסיות, **ובכל דבר אם נתעוררים בענין צניעות לגדור גדר אפילו מי שאינו ביכולת צריך לעודד זה ובודאי הוא התקרבות לגאולה**, ובפרט לפני קבלת התורה שיהיה תורה בקדושה וטהרה, ובזכות הענין של צניעות נזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן. ע"כ.

כט) והנה למדנו מדבריו שכ"היום" שבעונותינו הרבים עצם הלבוש אינו בתכלית הצניעות [**ומה נענה אנן אבתריה, שבדבר זה אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, והצניעות יורדת עוד ועוד, וממש הצניעות בוערת באש בעונותינו הרבים**] דוקא יש יותר חובה לכסות עם הרדיד שעל הראש ויורד ומכסה את הגוף, וכמו שביאר בדבריו להדיא.

ל) ובגמרא (ברכות יא.) משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל אמר להם יהיה כנגד המשחיתים, ופירש שם הרשב"א ז"ל (והובא לעיל בהקדמה אות ה') וזה לשונו. כלומר אומר לאחד מפני מה אתה מגדל זקנך, אמר להם כנגד אותם שהם משחיתים זקנם ולהוציא מלבם. עכ"ל.

לא) ואם כן לפי זה בענייננו יש לומר גם כן, דכיון דמצב הצניעות בעונותינו הרבים פרוץ עד למאוד, אפילו אצל בתי החרדים, ואפילו אצל אלו שזקניהם וזקנותיהם מהדור הקודם ע"ה מסרו נפשם על כל קוצו של יו"ד מהצניעות, ועכשיו חיללוה בעונותינו הרבים, אם כן בודאי ובודאי יש לצאת נגד המשחיתים ולהוציא מלבם ולהדר במצות הצניעות שיהיה בכל פרטיה ודקדוקיה כדת יהודית, לכל הדעות ולכל השיטות, וכמו שכתבו הביד"צ בשנת תשס"א, וזה לשונו. בכדי להרבות קדושה וצניעות בישראל, ולהגביר צד הקדושה על צד הטומאה שכנגד השורר החוצות באופן נורא ומבהיל וזעקתה מגיע עד לשמים. ע"כ. ובזה גם כן מקיימים באמת מצות מחאה האמיתית על כל פירצות הצניעות בעונותינו הרבים, שזו היא מחאה באופן שהאדם מוכן להשפיל כבודו עבור זה, ודעת לנבון נקל שזו היא הסיבה האמיתית שמוציא את העסקנים קלי הדעת מהכלים, במקום שיחזרו בתשובה, ויתעסקו לתקן כל פירצות הצניעות שבדורינו.

לב) עלה בידינו בס"ד <u>ד' סיבות על פי תורתינו הקדושה</u>, לזה שראוי לכל ירא שמים להנהיג כן בביתו שלא יצאו לרשות הרבים במטפחת בלבד, אלא ברדיד המכסה את הראש ויורד וחופה את הגוף.

הראשון - לפי תירוצו הראשון של הפרישה דתלוי במנהג המקום, אם כן יש מאוד מקום לומר דבכל מקום שהמנהג הקדום היה כן וכגון פעיה"ק ירושלים תובב"א ובשאר תפוצות הגולה, וכל מה שנשתנה אינו אלא מפני רפיון היהדות שהיה בעונותינו הרבים. אם כן יש לומר דבאמת לא נעקר דין המנהג ממקומו. ועל כל פנים ודאי ראוי להדר בזה ולהחזיר עטרה ליושנה.

השני - לפי תירוצו השני של הפרישה, וכמו שסיים דבמטפחת בעלמא לא נהגו בכל המקומות לצאת כן בלא רדיד, אם כן יש לומר דמעולם לא נשתנה הדת יהודית בזה, וכבר נתבאר לעיל דזו היא פשטות המשנה והגמרא לדעת הרמב"ם, ופשטות דעת הרמב"ם והשולחן ערוך כן, ואשר מסתבר דלפיכך לא הסתפק הפרישה בתירוצו הראשון, והוסיף לפרש בדרך אחר.

השלישי - מתוך דברי קדשו של הגאון רבי מאיר בראנדסדארפער זלה"ה, דכיון דהלבוש בזמנינו אינו בצניעות, אז הרדיד מכסה, וכיוצא בזה כתב גם כן בספר כתר הצניעות להרה"צ המקובל רבי דניאל פריש זלה"ה הובא להלן באות מ' דכיון דהלבוש בזמנינו אינו מסתיר מספיק את בליטות הגוף, ראוי לכסות ברדיד.

הרביעי - הענין של כנגד המשחיתים, כמו שנתבאר מדברי הרשב"א ז"ל, ומדברי הביד"צ בשנת תשס"א, ואשר זו היא באמת המחאה האמיתית על כל פירצות הצניעות בעונותינו הרבים, ושזו היא הסיבה האמיתית שמוציא את כל העסקנים קלי הדעת מהכלים במקום שיחזרו בתשובה ויתעסקו לתקן כל פירצות הצניעות שבדורינו.

לג) ובשו"ת בית הלל הנ"ל שם וז"ל: ועתה אל בית יעקב אשים דבריי ידעתי בנות ציון ידעתי כי לא במרד ובמעל עשיתם זאת רק סיבות הדבר כי נתגדלתם רבות בשנים בארצות העמים ושם נתקיים בעונותינו הרבים בנו (תהילים ק"ו ל"ה) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, והיה העקוב למישור, וזה כמה מדרכי היראה והצניעות שנשכחו מבנות ישראל ונעשה כהיתר. עכ"ל.

לד) וזה לשון השו"ת סבא קדישא למוה"ר שלמה אליעזר אלפנדרי זצלה"ה (חלק ב' חושן משפט סימן ל"ב): גם זכורני בימי חורפי כמה שנים, ששום אשה מנשי ישראל לא היתה יוצאת כלל לרשות הרבים, ואף בעת הדחק לילך אצל חברתה היתה מתכסית בלבוש בגד שחור כל גופה מראשה ועד רגליה, אלא לאחר כמה שנים מפני סיבה שנשתנית הכסוי ראש שעל האשה, אחר כך התחילו לשנות גם שאר מלבושים שהיה להן ביחוד לנשי ישראל איזה מהן, ועל ידי זה בהמשך הזמן התחיל מעט מעט הקלקלה באיזה מהן לצאת בכסוי ראשה וגופה בלבד שלא ברצון חכמים, והיו העם צועקים תמיד על זה, וגם מנהיגי העם היו מצטערים על זה, אבל לא עלה בידם לגדור הפרצה הזאת, שבאמת ימשך מזה כמה דברים רעים הסתכלות בהן, וגלוי שער וכדומה. וכבר אמרו (ברכות סא. עירובין יח:) אחורי ארי ולא אחורי אשה. עד כאן לשונו.

לה) ובדעת הקדושה (להמקובל האלוקי רבי ישעיהו אשר זעליג מרגליות זצלה"ה) סימן ו' חובת האישה, עמוד קכ"ה, כתב וזה לשונו: ובשבת נ"ג:, מעשה באדם אחד שנשא גידמת (פירוש. שלא היה לה יד, רח"ל) ולא הכיר בה עד יום מותה, אמר רבי, בא

וראה כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה, אמר ליה רבי חייא זו דרכה בכך, ופירש רש"י זו דרכה בכך לכסות כל אשה עצמה וכל שכן זו שהיתה צריכה לכך עכ"ל, אלא כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו. [עד כאן מהגמרא]. [א.ה. ונוראים הדברים למתבונן בזה עד כמה היתה מדת הצניעות בזמן חז"ל, שזה שלא הכיר הבעל באשתו שלא היה לה יד רח"ל לא היה שבח להאשה מפני שזו דרכה בכך, אלא שבח להבעל].

מוכרחין לומר שהיתה מכוסה ברדיד כל גופה, דאם לא תימא הכי אלא רק ראשה לבד היה יכול בעלה להכירה ולראות דאין לה יד אלא על כרחך שהיתה הולכת ברדיד ובזה היתה מכסה עצמה גם גופה וזה שכתב רש"י זו דרכה לכסות אשה עצמה ודי בזה.

ועיין בספר אלה המצות (להמהר"ם חגיז זצ"ל) (פרשת קדושים מצות רס"ב) שכתב שבימים הקדמונים היה נהוג בין האומות לכסות שערות ראשה, ואחד מהרומיים גרש את אשתו מפני שיצאה מגולה שער מבלי מכסה על ראשה, ועמדתי משתומם על המראה, וברכתי עליה ברוך שבחר בחכמים ובמשנתם, דהואיל שבין האומות היה נהוג צניעות כיסוי ראשה אך לא ברדיד אלא במטפחת כמו שנראה מתוך לשון השמועה שם, ובנות ישראל החמירו על עצמן דוקא במכסה הרדיד ולא במטפחת שהוא עראי וכגלוי דמיא עכ"ל.

והיום הנשים הצנועות בפה עיר הקודש ירושלים נוהגות לילך בשוק ברדיד עלי ראשה והיא קטנה שמכסית בה הראש מלבד המטפחת שלמטה עלי שערות ראשה, ורדיד עליון שמכסית בה כל גופה. עד כאן לשונו הטהור של הריא"ז מרגליות זצ"ל.

לו) וכבר השתפך נפשו הגה"צ רבי בן ציון יאדלער זצ"ל הובא בספר בטוב ירושלים שמאז שהתחילו להסיר את בגדי הצניעות כאן בירושלים התחילו הצרות והרדיפות מהערביים רח"ל.

וזה לשון הספר בטוב ירושלים (שנדפס בשנת תשכ"ז) על קורות חייו של המגיד הירושלמי רבי בן ציון ידלר זצ"ל (עמוד נ"ד ערך "בגדי צניעות") בימים מקדם חובה היתה מוטלת בירושלים על כל אשה היוצאת לשוק, להתעטף בסדין, וסיפר לי אאמו"ר זצ"ל שגידל בביתו יתומה מקרוביה של אמי ע"ה שעלתה עמהם לארץ ישראל. מיד כשמלאו לה עשר שנים קבל הוראה מהרבנים שכבר הגיעה זמנה להתעטף בסדין, ובלעדיו אסור לה לצאת בשוק.

במרוצת השנים הוחלפו ב"שאלע", אשר גם הם כיסו רוב הגוף, אך כאשר באו החדשים ביטלו תלבושת זו, כי נראית להם כמיותרת, ואמרו, "די להן לנשים לכסות גופן וידיהן ורגליהן כדין", ובלי ה"שאלע והסדין".

מה נעשה לבסוף? התחילו לקצץ בשולי הבגדים קמעא, בשרוולים קמעא, ובגדים קמעא, ובתחילה נהגו כן רק בתינוקות, באמרם: עדיין קטנה ופעוטה היא, וכשתגדל תתנהג בצניעות, אך הורים אלו לא שמו על לב מה שאמר הכתוב "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כ"ב ו'), וכן היה בעונותינו הרבים, ככל שנתגדלו הנערות, גדלה הפריצות עמהם, בקיצור הבגדים, וביחוד הרגלים, וגם אלו אשר עדיין מתביישות הן ללכת יחפות ממש, לובשות גרביים דקות בצבע הבשר, ולכל הפחות לרמות את חברותיהם שתחשבנה שיחפות הנה, רח"ל.

ובעונותינו הרבים הגענו כבר עד כדי כך בפריצת גדרי הצניעות, שאף נשים נשואות

יוצאות לשוק בתלבושת פרוצה ושחצנית, ומרבים ארסו של יצר הרע בעולם! וכברק צווח הנביא ישעיה "יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עיניים, הלוך וטפוף תלכנה, וברגליהם תעכסנה" (ישעי' ג' ט"ז). עכ"ל.

לז) וכתב עוד בספר בטוב ירושלים בעמוד שנ"ט: עד כדי כך היה הגאון ר' שמואל סלאנט [זצ"ל, אב"ד ירושלים, עלה לאה"ק באדר שנת תר"א וכיהן ברבנות עד יום פטירתו כ"ט אב תרס"ט - לערך שבעים שנה, היה] חושש מכל פירצה של הצבור בירושלים. ולא רק לאחרים היה נאה דורש ומקיים, אלא אפילו על קרוביו ובני משפחתו היה שם עיניו ומוכיחם וחושש על קלקולם יותר מעל האחרים, ונמוקו עמו, כדי שלא יאמרו הבריות "בהסכמת הגרש"ס עושים כך".

מעשה בצעירה אחת מנכדותיו, שהתחילה ללבוש "פאלע-ריגע", כפי ה"מאדע" החדשה, במקום ה"שאל" שהיה נהוג בימים ההם. אלה שבאו וספרו את הדבר להגר"ש סלאנט טענו בפניו כי מזה תוחל להתהוות בירושלים פרצה חדשה, שכן רבים יסתמכו עליה ויאמרו: "נכדת הגר"ש סלאנט לובשת בכך".

הרב קרא לבנו, הוא אביה של צעירה זו, וביקש הימנו: "לך אל בתך, ותאמר לה שתסיר מיד את המלבוש ותלבש את ה"שאל" כמו אמה, אחרת אצטרך לילך לכל בתי הכנסיות ולהכריז שזה נגד רצוני, ואף מחיתי על כך".

נכדתו ששמעה את הדברים התקיפים מפי זקנה, חזרה ולבשה את ה"שאל", כמנהג אמותיה. עכ"ל.

לח) ועכשיו נתבונן בלשונם הנפלא של הבד"צ הקודם זיע"א מיום כ"ב סיון תשס"א, וצירף לזה חתימתו יבלח"ט כ"ק הגאב"ד רבי יצחק טובי' ווייס שליט"א בחודש תמוז תשס"ד.

וזה לשונם: ישמח ליבנו ותגל נפשינו על הבשורה הטובה אשר שמענו שנשים צדקניות נתעוררו וקיבלו על עצמן לחזור למנהג הקדוש שמקדמת דנא בהרבה מדינות שלא לצאת לרחוב בלי "שאל" (רדיד) מעל הבגדים. "וכמובא ברמב"ם ז"ל בפרק י"ג ופרק כ"ד מהלכות אישות, ובשולחן ערוך אבן העזר סימן ע"ג סעיף א', ובסימן קט"ו סעיף ד'" בכדי להרבות קדושה וצניעות בישראל ולהגביר צד הקדושה על

מטעם רבותינו שרי התורה כ"ק מרן הגאב"ד והגאון"צ הבד"צ שליט"א

כ"ב סיון תשס"א

עטרה ליושנה

ישמח ליבנו ותגל נפשינו על הבשורה הטובה אשר שמענו שנשים צדקניות נתעוררו וקיבלו על עצמן לחזור למנהג הקדוש שמקדמת דנא בהרבה מדינות שלא לצאת לרחוב בלי "שאל" (רדיד) מעל הבגדים.

וכמובא ברמב"ם ז"ל בפ' י"ג ובפרק כ"ד מהל' אישות ובשו"ע אה"ע סימן ע"ג סעיף א', ובסימן ק"ט סעיף ד', להרבות קדושה וצניעות בישראל ולהגביר צד הקדושה על צד הטומאה שכנגד, השורר בחוצות באופן נורא ומבהיל ונעקתה מגיע עד לשמים השם ירחם.

ובמוחנו שעי"ז יתבטלו גזירות קשות ואכזריות מכלל ישראל בפרט בעת הזאת אשר כל הישוב בארץ הקודש נתון בסכנה ח"ו אנו צריכים לזה מאד, ויושפע עי"ז רפואות וישועות ורחמים השפעות טובות ממרום ויתקרב עי"ז גאולתינו ופדות נפשינו כמו שאמרו חז"ל (סוטה י"א) "בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים" ובזכותן עתידין לחיגאל בראיתא בילקוט רות (אות תרי) "ואין הדורות נגאלין אלא בשכר נשים צדקניות שיש בדור".

ובאנו בשורות אלו לחזק ולעודד נשים צדקניות אלו שעליהן נאמר ובזכותן עתידין להיגאל.

הבריה למען הכבוד הנכבדה המכובדים לשורשה, ר' מכותרת, הבד"צ דשעריה"ק ירושה"ק

נאם ישראל יעקב פישר נאם בנימין ראבינאוויטץ

נאם משה הלברשטאם נאם מאיר בראנסדארפער נאם אברהם יצחק אולמאן

הריני מצטרף לדברי הנכבדים הבד"צ, עמוד תשס"ד

יצחק טוביה ווייס נ"ב מאב"ד דמתא"ק ת"ו

כפי שחזי' רצון קדשו של רבינו הקדוש הגאב"ד פעיה"ק הרמ"א פריינד זצוקללה"ה שיחזרו עטרה ליושנה, שהנשים תלבשנה שאל, וכן ביקש מהרבנית תליט"א ללבוש שאל כדי להרבות צניעות וקדושה ובזה נעשה נחת רוח לנשמתו בגנ"ע, וודאי ימליץ טוב על כל העושות ומעשות להפקד בדבר ישועה ורחמים ולהשרות את השכינה הקדושה בתוכנו ולגאולה שלימה בב"א

הרהור אפילו בפנויה אסור מדאורייתא כמ"ש בפוסקים אה"ע ס' כ"א, ועי"ן במעשה ברורה סימן ע"ה דאיסור ערוה בין בפנויה בין אשת איש.

ידוע שחיריאים, והצניעות בדור הקודם הקפידו על זה מאוד וגם היום הצנועות בכל מקום שהם, מדקדקים על ה"שאל" ומנהג ישראל תורה.

"שאל מעמי ואתנה" שעל ידי לבישת ה"שאל" התפילות מתקבלות

"כל אשה המרבה ליחס בדרכי הצניעות, הרי זו משובחת, וכמעט כל עונש האשה בעולם הבא וזכייתה לעונ"ב מרי בזה". יעי' שולחן ערוך ח"ה ס' כ' מבבי אשת יה"ר

בכדי להרבות קדושה וצניעות בישראל ולהגביר צד הקדושה על

צד הטומאה שכנגד, השורר בחוצות באופן נורא ומבהיל, וזעקתה מגיע עד לשמים השם ירחם.

ובטוחנו שעל ידי זה יתבטלו גזירות קשות ואכזריות מכלל ישראל, בפרט בעת הזאת אשר כל הישוב בארץ הקודש נתון בסכנה ה׳ ירחם, אנו צריכים לזה מאוד.

ויושפע על ידי זה רפואות וישועות והרבה השפעות טובות ממרום ויתקרב על ידי זה גאולתינו ופדות נפשינו כמו שאמרו חז״ל (סוטה י״א) ״בזכות נשים צדקנית נגאלו אבותינו ממצרים״, ובזכותן עתידין להיגאל כדאיתא בילקוט רות (אות תר״ו) ״ואין הדורות נגאלין אלא בשכר נשים צדקנית שיש בדור״, **ובאנו בשורות אלו לחזק ולעודד נשים צדקניות אלו שעליהן נאמר, ובזכותן עתידין להיגאל. הכותבים וחותמים** למען המצוה הגדולה המצפים לישועת ד׳ במהרה, הביד״צ דפעיה״ק ירושת״ו.

לט) ובכרוז של ה״וועד הגדול למשמרת הצניעות״ מיום ב׳ תמוז ה׳תרצ״ו, הובא לעיל, כתוב שם באות י״ט וז״ל צניעות גדולה באשה שתצא לשוק ברדיד גדול הנקרא שאהל, **ומוזכר ברמב״ם פרק י״ג מהלכות אישות. עכ״ל.**

מ) ובספר **״כתר הצניעות״** (מאת הגה״צ המקובל רבי דניאל פריש זצ״ל, בעל המתוק מדבש על הזוהר הק׳, נדפס בשנת תשס״ו) ״חשיבות ׳השאל רדיד׳ צעיף״, (פרק נ״ה) וז״ל. נבאר בעזרת ד׳ את המנהג הקדום ללכת בשאל רדיד ברחוב וגודל מעלתו וחשיבתו.

בתקופת התנאים והאמוראים כבר היה מנהג בהרבה מקומות שלא יצאה אשה מפתח ביתה ללא כסוי שאל רדיד על בגדיה המכסה את גופה. ענין זה מובא ברמב״ם (הל׳ אישות פרק י״ג ופרק כ״ד, וכן בשו״ע אבן העזר סימן ע״ג סעיף ד׳), רבים מאתנו עדיין זוכרים היטב שזקנותינו ואמותיהם לא יצאו לחוץ ללא השאל הרדיד. אחת הסיבות של לבישת השאל, לכסות על בליטות הגוף שמביא כמה מכשולים.

והיות ואנו קרובים מאד לזמן הגאולה, מחזקים ומעוררים הרבנים שליט״א, את הענין של ״לא שינו״ להתחדש לשוב בשלמות, בלי שינוי, למנהגים העתיקים בבחינת להחזיר עטרה ליושנה.

וסיים שם: גדולים ורבנים אמרו שאל ממני ואתנה (תהלים ב׳ ח׳), שעל ידי לבישת השאל מתקבלות הבקשות ורפואות למעלה מן הטבע. עכ״ל.

ובסוף פרק ט״ו - ״מלבושים בולטים ומושכים״ אות ו׳ וז״ל. וזהו אחד מכמה סיבות שמלפנים נהגו אמהותינו לצאת לרשות הרבים רק עם שאל-רדיד רחב וגדול, כדי להוסיף צניעות על צניעות, ואפילו שבגדיהם היו הרבה יותר רחבים ולא בולטים של היום, כדי להיות בטוח שהכל על צד היותר טוב. עכ״ל.

מא) ומי יגלה עפר מבין עיניכם רבותינו הקדושים בעל האבן ישראל והדברי משה והקנה בושם והגה״ק רבי בנימין ראבינאוויטש ושאר גדולי ישראל זצלה״ה, שעל דבר זה שמסרתם נפשכם עליה והרביתם הדיבור עליה שבדבר זה תלוי קדושת הדור וביטול גזירות קשות ואכזריות ושבזכות זה תבוא הגאולה, באו עסקנים ויחללוה באכזריות נוראה בדברי לעג ושמצה ובכל מיני התחכמויות, ועוד המה משאירים לעצמם הזכות

שהם המה ממשיכי דרך רבותינו הקדושים זיע״א, וצועקים לעומת הנשים שמתהדרים במלבוש הרדיד, שהם המה ההולכים נגד דעת תורה.

מב) וסילוף התורה שכזה לא היה בעונותינו הרבים מיום מתן תורה לישראל, להפוך דברי אלקים חיים בצורה מסולפת ומחוכמת שכזו, בעונותינו הרבים, ואדרבה יבואו נא ויגידו איך דוחים דברים מפורשים שכאלו בדברי לעג ושמצה, ואוי להם מעלבונה של תורה ומיום הדין והתוכיחה.

מג) ואלו שהם אומרים שהביד״צ הקודם זיע״א לא כיוונו על רדיד שמעל הראש ושיורד וחופה את הגוף, שקר בפיהם, שהרי כתבו להדיא כמובא ברמב״ם ושולחן ערוך וכמו שנתבאר הדק היטיב בהקדמה, דרשהו משם, וכמבואר גם כן להדיא בדרשת הגאון רבי מאיר בראנדסדארפער זצלה״ה הנ״ל.

מד) ולענין אם האשה רוצה והבעל מתנגד, הנה מצד הך דאיזו היא אשה כשרה כל שעושה רצון בעלה (תנא דבי אליהו רבא פרק ט׳, וציין לזה בהגהות מיימוניות בהלכות אישות פרק ט״ו אות ס׳, וכעין זה בגמרא נדרים דף סו:), פשוט בזה דרצון המקום עדיפא מרצון בעלה, שהרי אפילו לענין כיבוד אב ואם שהוא מדאורייתא לכולי עלמא כלל לן בשו״ת פאת שדך (להג״ר שמואל דוד הכהן מונק זצלה״ה, אב״ד חיפה) ומובא בסוף ספר ארחות איש (עמוד ש״כ) בשם החזון איש בביאור דברי הרמב״ם (הלכות ממרים פרק ו׳ הלכה י״ב, והשו״ע יורה דעה סימן ר״מ סעיף ט״ו) במה שכתבו שאפילו אמר לו אביו לעבור על מצוה של דבריהם לא ישמע לו, שהוא לאו דוקא במצוה של דבריהם אלא כל דבר שהוא כבוד שמים לא ישמע לו שבמקום כבוד שמים לא נתחייבנו בכבוד בשר ודם, וכיוצא בזה כתב הפתחי תשובה (סימן ר״מ ס״ק כ״ב) בשם ספר חמודי דניאל וז״ל. אחד היה רוצה להתפלל בבית הכנסת שמתפללין שם יותר בכוונה ואמו מוחה בזה, אין צריך לשמוע לה. עכ״ל.

אם כן כל שכן לענין חיוב האשה לכבד בעלה דמשמע מהרמב״ם ומהמגיד משנה (הלכות אישות פרק ט״ו הלכה כ׳) שהוא רק מדרבנן, וכמו שכתב החיד״א בשו״ת חיים שאל (סימן כ״ז), שבודאי בזה אמרינן דבמקום כבוד שמים לא נתחייבנו בשר ודם. אלא דמכל מקום בודאי צריכה להשגיח על שלום בית, וכמו שהזכיר הגאון רבי מאיר בראנדסדארפער זצ״ל בדרשתו באסיפת התעוררות בבית שמש.

מה) אולם כל זה מצד האשה שבודאי אין לה לקלקל חס ושלום שלום ביתה בשביל זה. אבל מכל מקום הבעל בעצמו צריך שיהיה לו היתר גמור ומבורר מאיזה טעם הוא מעכב את אשתו להדר במצות צניעות ולהיות מאלו הנשים שבזכותן מתבטלין גזירות רעות ובזכותם תבוא הגאולה כמו שגמרו אומר הבד״צ בשנת תשס״א.

מו) וידוע שאצל הרבה משפחות שהנשים התהדרו במלבוש הרדיד, ועשו כן ברצון הבעל ובשמחתו, לאחר מכן באו עסקנים קלי הדעת שודאי שורש נשמתן אינו מזרע ישראל, והסיתו את הבעל נגד אשתו, ואחר כן המה מעמידים פני תם ובאים לשקר שהנשים עשו כן נגד רצון בעלם, ובעונותינו הרבים כל השערים פתוחים בפני העסקנים האלו, ומוציאים דין מעוות על פיהם בלא שום דרישה וחקירה, וכבוד התלמידי חכמים

אמיתיים יגיעי תורה בקדושה וטהרה, ועובדי ד׳ יתברך במסירות נפש מושפל עד לעפר בפני כל קלי דעת ופורצי התורה כידוע לכל בעונותינו הרבים, והרבה משפחות שהתהדרו במלבוש הרדיד, הרי ראשי המשפחות האלו המה מהתלמידי חכמים ונקיי הדעת שבירושלים, וכי יש לו אחד שדרש וחקר אצלם על אדני מה הוטבעו הנהגת בני ביתם.

מז) וזה לשון הגאון רבי יצחק רצאבי שליט״א [אחד מרבני ק״ק תימן באה״ק] (במוצא שבת כי תצא תש״ע) אני חושב שזה אחד מהדברים שצריכים לחזור בתשובה בדור שלנו, הרי ענין ה״שאלים״ והרדידים שהיה עד הדור שעבר התבטל ונעלם, לא חלמנו שזה יחזור. כתבתי על זה בשולחן ערוך המקוצר, שזה אחד מהדברים שהיה אצל האמהות שלנו, וכעת התקיים בנו הפסוק (שיר השירים ה׳ ז׳) הכוני פצעוני נשאו את רדידי מעלי, ד׳ ירחם, מה שהיה בהרבה ארצות, לא בכולם, נעלם בדור שלנו, ולמעשה אין לנו תירוץ טוב וברור למה בדור שלנו הנשים אינן יוצאות עם רדיד, וכמובן שזה גורם למכשולים גדולים, כעת קמו נשים צדקניות וחידשו את זה, לבוא עכשיו ולהתנגד, הדבר נראה לי חמור מאוד. עכ״ל. עיין שם עוד*).

מח) והנה מכל הטעמים שנאמרו ושנכתבו בטעמן של אלו הלוחמים נגד הנשים הצדקניות, לבשתם ולחרפתם, [אשר הוא באמת תימה גדולה איך המה לא מתביישים לגלות פנימיותם ולפרסם הבליהם ברבים].

כל מי שיש לו מח בקדקדו ומי שלא נטמטם מוחו ולבו בהבלי עולם הזה, מבין שהשורש של הלוחמים מתפרש בכמה אופנים, דהיינו, או שהוא מפני שהלוחמים יש להם ״צרות עין״ על זה שיש נשים יותר צנועות ממשפחתם, ומרגישים שנשים צדקניות אלו המה כקוצים בעיניהם שהן קוראות תגר על כל פירצות הצניעות שבביתם לבשתם ולחרפתם, ובמקום לאזור חיל לתקן הפירצות שבביתם, כמצווה עליהם בתורה הקדושה, יותר קל להם ללחום עם הצדקניות, ולהרגיש, שלום עלי נפשי.

או שהלוחמים הרגישו שנפגם כבודם המדומה שנשים עשו ״דבר טוב״ מבלי לשאול אותם, וזה הוציא אותם מהכלים.

או שהלוחמים שורש נשמתם הוא מקליפת ערב רב או עמלק, ויש להם באמת ״סלידה״ בלב מכל דבר שבקדושה, אלא שבדברים מפורשים בושה היא להם לגלות דבר זה. ולכן הם נתפסים על גדרים וסייגים דוגמת הנחש השוכן בין הגדרים.

ועיין באור החיים הקדוש פרשת קורח (פסוק ט״ו) שכתב וז״ל. וטבע הרע לשנוא הטוב שנאה עזה טבעית בלא סיבה. עכ״ל.

או שהלוחמים בעצמן אינן מקליפת ערב רב או עמלק, אבל המה מתלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, ושתו ממים הרעים, ולכן הסלידה שלהם מכל דבר שבקדושה עובר על כל הגדיות.

מט) או יתכן, שהוא מצד הענין של ״כל הפוסל במומו פוסל״, והיינו שהלוחמים האלו יתכן שמעולם לא עשו שום מעשה טוב מפנימיות הלב במסירות נפש לעשות רצון קונם יתברך, וכל מעשיהם הוא פרי ממצות אנשים מלומדה, או כדי להתייפות ולמצוא חן

*) ניתן לשמוע את השיעור המלא בקול הלשון 03-6171111 על ידי לחיצת 1-3-7, שיעור מס׳ 194.

בעיני הבריות [וכעין שכתב החזון איש (אמונה ובטחון פרק ד׳ אות ו׳) בענין זה - שאדם זה מקולקל בשרשו, שיצר הרע שופטו, וכל עשיית מצוותיו הן פרי ההרגל המתאימות לכבודו ולתאותו ולמהלך חייו, עיין שם עוד], לכן פָּג לבם מלהאמין שישנם כאלו שכן מוכנים לעשות רצון קונם באמת במסירות נפש, ולסבול חירופין וגידופין עבור זה, וכיון שהדבר רחוק ממושג שלהן, לכן על פי דמיונם הכוזב שופטים אותם לשוטים, כמו שכתוב (ישעיה נ״ט ט״ו), וסר מרע משתולל, ופירש רש״י (סנהדרין צז.) כל העולם אומרים עליו שוטה הוא. ע״כ.

אבל האמת שהשטות האמיתית היא לחיות חיי בהמה ללא שום תכלית, רק למצוא חן בעיני הבריות, ודו״ק בזה, כי כלל גדול נאמר כאן בענין נסיונות הדור בעונותינו הרבים מלעג השאננים הלועגים מעושי רצון קונם יתברך באמת ובלב שלם.

נ) והנה יש להתבונן בזה שלאחרונה התחילו כמה אברכים לצאת בימות החורף לרשות הרבים עם כובע הראש המיוחד לימות החורף, והדבר עובר בשתיקה, וחושבני שאילו היה נופל בדעתו של מאן - דהו מהעסקנים שהסיבה של האברכים שיוצאים כך הוא מפני שמצאו איזה ״רמב״ם״ שבימות החורף צריך לצאת כך לרשות הרבים, או שרצונם לחדש המנהג הקדום, היתה כל העיר כמרקחה, והיה ממש ״ותהום כל העיר עליהן״ והיו יוצאים נגדם להשמיצם בהסתה נוראה, אבל כיון שברור לכל שהטעם של האברכים האלו הוא מפני שכובע זה מחמת היטיב את הראש הדבר עובר בשתיקה, וממש בושה תכסה את פנינו לאיזה שפל המדריגה הגענו בדור שלנו שמתנהגים ממש כמו החילוניים רח״ל שכל מה ששייך ליהדות מוציא אותם מהכלים ויוצאים בהסתה.

נא) ועיין רש״י על התוכחה פרשת בחוקותי (ויקרא כ״ו ט״ו, והוא מהספרא פרשת בחוקותי פרשתא ב׳ ג׳) שפירש וזה לשונו. ואם בחקתי תמאסו - מואס באחרים העושים. לבלתי עשות - מונע את אחרים מעשות. את כל מצותי - כופר שלא צויתים, לכך נאמר את כל מצותי ולא נאמר את כל המצות. להפרכם את בריתי - הרי שבע עבירות, הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית ואלו הן. לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעיקר. עכ״ל.

נב) ומן הראוי להעתיק כאן גם כן דבריו הקדושים של רש״י בישעיה (א׳ י״ג) על הפסוק לא אוכל אָוֶן ועצרה, לא אוכל לסבול אָוֶן שבלבבכם הנוטה לעבודה זרה והעצרה עמו, שאין שני הדברים האלו ראויין יחד ליאסף לפני והאָוֶן שבלבבכם לעבודה זרה, ואין אתם מוציאין אותו מתוך לבבכם עד כאן לשונו, אשר באמת כל המלחמה המחפירה הזאת לבשתינו ולחרפתינו בעונותינו הרבים אשר עדיין לא היה כזאת בישראל מיום היותינו לעם ד׳, היא מהשורש שבלב שנוטה לחיי תענוגי עולם הזה והבליו, ורוצים לאחדו עם התורה, אבל באמת ״אין שני הדברים האלו ראויים יחד״.

נג) ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיתן בינה בלב תועים ומתעים ונשוב כולנו לעשות רצונו בלב שלם, ולהוציא כל התשוקות האחרות מלבינו ולעבדו באמת ובלב שלם.

"בענין ביסוי הפנים"

ועתה נעתיק כאן בס"ד מדברי חז"ל ומדברי גדולי הדורות שמלפני מאות שנים עד קרוב לזמנינו, ובזה יראה הרואה עם מי דרך הקדושה והטהרה, ועם מי דרך השקר והטומאה וסילוף התורה הקדושה, עם מי דבריהם הקדושים המבהירים ומאירים עינים בהבהרת המנהג הקדום והמשובח של בנות ישראל הכשירות שבכל הדורות, וגישתם לענין הצניעות, ועם מי דרך הטומאה של אלו הממאסים ומכנים להם שמות של שמצה ולעג וקלס בשמות נרדפים כמו בגדים משונים ותמוהים ומחללי שם וכדו' וכדו', איך שכל דבריהם של המלעיגים, ומכל שכן הלוחמים נגדם, וכן קל וחומר בן בנו של קל וחומר לאותו המחבר המחברת הנקרא והצנע לכת הלובש בגדי קנאה בקנאת סופרים לחרוט עלי גליון בצורה של מחבר ספר מספרי הקודש בדעת ודרך התורה כביכול ובהוכחות כביכול מדברי התורה הקדושה, והרי הקורא בכל מה שהעתקנו דברים קדושים יוצאים מפיות קדושים וגדולי התורה הללו, והמתבונן בדבריהם הנאמרים, בבקשת האמת והצדק (נקי מאהבת הנצחון והשקר) יראה בעין חודרת איך שכל דברי המלעיגים וכל שכן דברי החבור הנזכר הוא סילוף מדרך התורה והשקפת האמונה והמסורה ודעת התורה הקדושה וגדוליה, והרי הם מגלים פנים בתורה בצורה מבהילה שאין דוגמתה.

א) במסכת שבת (ע"ח:) תנן כחול כדי לכחול עין אחת [פירוש, דשיעור ההוצאה של כחול להתחייב עליה בשבת חטאת בשוגג וסקילה במזיד, הוא כל שיש בו כדי לכחול עין אחת]

ב) ומקשינן בגמרא (דף פ.) עין אחת הא לא כחלי. פירש רש"י אלא שתי עיניים [כלומר, ואם כן היאך מתחייב כשאין בו אלא כדי לכחול עין אחת הרי אין בו שיעור הוצאה.]
ומתרצינן, אמר רב הונא שכן "צנועות" כוחלות עין אחת,
פירש רש"י "צנועות" שהולכות מעוטפות, ואין מגלות אלא עין אחד.

ג) ומקשינן תו, מיתיבי רבי שמעון בן אלעזר אומר כחול אם לרפואה כדי לכחול עין אחת, אם לקשט בשתי עינים, תרגמא הילל בריה דרבי שמואל בר נחמני כי תניא ההוא בעירניות. פירש רש"י בעירניות. בנות כפרים, אינן צריכות צניעות כל כך, שאין שחוק וקלות ראש מצוי שם, ועמה מועטין, ואינן מכסין פניהם וכוחלות שני עיניהם.
ובפסקי הרי"ד פירש בעירניות שאין כל כך צנועות ומגלות שתי עיניים. עד כאן. ומשמע דגם האינן צנועות מכסות פניהם אלא שמגלות שתי עיניים.

ד) ובירושלמי מסכת שבת (פרק ח' הלכה ג' והוא בדף נו.) על המשנה הזאת דכחול כדי לכחול עין אחת. שכן אשה כוחלת אחת מעיניה ומטמנת חבירתה ויוצא לשוק. לבבתני באחת מעיניך (שיר השירים ד' ט'). רבנן דקיסרין בשם רבי בון בר חייה, שכן אשה סומא באחת מעיניה וכוחלת חבירתה ויוצא לשוק.
ופירש בקרבן העדה ובפני משה שמביא פסוק זה לראיה שדרך הצנועות לצאת באחת מעיניה מכוסה ואחת מגולה.

ה) **ובמדרש חופת אליהו** (פרק ד׳ סימן מ״א) ארבעה דברים אמר אדריינוס לבני פלטין שלו מה שישראל עושין לנו נאה לעשות וכו׳ כמה אנו גרועים מהם וכו׳ **נשיהן של ישראל יוצאות ופניהם מכוסות וכו׳**. עכ״ל.

ו) **ובזוהר הקדוש** (חלק א׳ דף פ״א ע״ב) וז״ל: ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, וכי עד ההיא שעתא לא הוה ידע אברהם דאשה יפת מראה הוות, אלא הא אוקמוה, דעד ההיא שעתא לא אסתכל בדיוקנא דשרה מסגיאות צניעותא דהות ביניהון, וכד קריב למצרים אתגלייא איהי וחמא בה. עכ״ל.

תרגום לשון הקודש: וכי עד השעה ההיא לא ידע אברהם שאשה יפת מראה היתה. אלא הרי ביארנו, שעד השעה ההיא לא נסתכל בצורתה של שרה, מגודל הצניעות שהיתה ביניהם, וכאשר קרב למצרים נתגלתה [פניה] והסתכל בה. עכ״ל.

ופירש ה״זיו הזוהר״: **שהיו פניה מכוסה תמיד במסוה דקה מחמת צניעות כנהוג בין נשי קדם**, ושם נתגלו על ידי רוח שאינו מצויה. עכ״ל.

וכן מוכח מלשון הזוהר הקדוש דקאמר וכד קריב למצריים ״איתגליא״ איהי וחמא בה, משמע להדיא דהיו פניה מכוסין אלא עתה נתגלה על ידי רוח שאינה מצויה, וכדבריו של ״זיו הזוהר״.

ז) **ובילקוט שמעוני** (פרשת וישב קמ״ה) על הפסוק כי כסתה פניה וגו׳ כיון שכסתה פניה אמר [יהודה] אלו היתה [תמר] מופקרת לא היתה מכסה פניה ע״כ, אבל **אשה שהיא צנועה מכסה פניה**. עכ״ד.

ח) **ובגמרא** לענין תמר (סוטה דף י: וכן במגילה דף י:) ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה, ומקשינן משום דכסתה פניה חשבה לזונה [בתמיה] אמר רבי אלעזר שכסתה פניה בבית חמיה. ופירש **המהרש״א** (בחידושי אגדות סוטה י: ד״ה משום דכסתה פניה בסוף דבריו) וז״ל. משום **דכסתה פניה בבית חמיה כדרך ״הצנועות״. והך אשה לא כסתה פניה כדרך ״הפרוצות״**, לכן לא חשבה לתמר, אלא שהיא זונה וק״ל. עכ״ל. ודבריו נוראים המה למתבונן בהם.

ט) **ובמסכת נגעים** (פרק י״א משנה י״א): תנן ״שביס של סבכה״ אינו מיטמא מדרס, ופירש שם התפארת ישראל (אות פ״ח) וזה לשונו (הנוגע לענייננו). [שביס] שְׁלַייֶע״ר בלשון אשכנז, שקשור בסבכה היא הוֹיבֶּ״ע בלשון אשכנ״ז, **והצעיף משולשל על פני האשה**, ומקפדת לבלי לישב עליו, שכשישב אדם עליו ויתקמט, **לא תוכל להציץ מתחתיו יפה לחוץ**, להכי אין מקבל טומאת מדרס. עד כאן לשונו. ורואים מזה שזה היה מלבוש נשים היהודיות בזמן המשנה.

י) **ובמדרש רבה** (בראשית פרשה פ׳ פסקה ה׳) ותצא דינה בת לאה (בראשית ל״ד א׳-ב׳) מיד וירא אותה שכם בן חמור, ר׳ שמואל בר נחמן אמר שגלה בה דרועה. ועיין בפירוש עץ יוסף (שם) שפירש: כלומר שנתגלה בה זרועה ועל ידי זה ראה ביפיה, **כי לא יתכן שלא כסתה פניה ביציאתה**, וזה מרומז בכתוב וירא אותה שכם כלומר שראה בה

את הַשֶּׁכֶם שהוא הזרוע מלשון (שמואל א׳ ט׳ ב׳) מִשְּׁכְמוֹ וָמַעְלָה וגו׳, מדלא קאמר וירא שכם בן חמור אותה. עד כאן לשונו.

יא) **ובפירוש רבי יהודה החסיד** (דף קס״ד) על הפסוק (רות ג׳ ט׳) ופרשת כנפיך על אמתך כתב וז״ל. **כמין בגד היו תולין לארוסות על פניהם באותן הימים שלא יסתכל בהם אדם מעתה** הואיל ואסורה לכל, והארוס היה תולה זה הבגד, ועל זה אמרה רות תארסיני, ותפרוס אותו כנף עלי. עכ״ל.

יב) וכתב רבינו יונה באגרת התשובה (אות נ״ח) וז״ל. וצריכה האשה שתהא צנועה ונזהרת שלא יסתכלו בה בני אדם חוץ מבעלה, שהמסתכלין בפניה או בידיה, יורדין לגיהנם, והיא ענושה בעונש כל אחד ואחד מהם, מפני שהחטיאה אותם, ולא נהגה צניעות בעצמה ונכשלו בה. עכ״ל.
ועיין מה שכתבנו לעיל ב״ביאור שיטת הרמב״ם והשו״ע בענין רדיד״ אות כ״ה בשם הגר״ב זילבר זצ״ל שכתב שיתכן שהחסיד רבינו יונה הבין כן המשנה בכתובות (עב.) דמצד דת יהודית חובתה לכסות פניה ברדיד, וזה כוונת הרבינו יונה במה שכתב שצריכה שתהא צנועה ונזהרת שלא יסתכלו בני אדם בפניה.

יג) וזה לשון השל״ה הקדוש (שער האותיות, אות צ׳ ״צניעות״ ב׳). ומכל שכן האשה שהיא מחוייבת להיותה צנועה ביותר, שיהיה כל כבודה פנימה, ותסתיר עצמה מכל אדם שבעולם בכל מה דאפשר, ועיניה תמיד למטה ודיבורה בנחת, ולא יראה ולא ימצא ולא יהיה מגולה מכל גופה אפילו במשהו, שלא תכשיל שום אדם במראית עין. ורבותינו זכרונם לברכה אמרו במסכת שבת פרק במה אשה (סד:), למה נמנו תכשיטי חוץ עם תכשיטי פנים, לומר לך, המסתכל באצבע קטנה מהאשה כמסתכל במקום התורפה וכו׳. עכ״ל.

יד) **ובספר הקדוש ראשית חכמה** (פרק דרך ארץ אות כ״ה ד׳) כתב וזה לשונו: **צריכה האשה להיות צנועה ויושבת בתוך ביתה** וכו׳ ותשתדל כשתשב בבית החופה או בבית השמחה לישב עם הנשים הצדקניות הכשרות ולא תהיה מרבה דברים ויושבת בענוה ובצניעות, **ולא יראה ממנה כי אם עיניה**. עד כאן לשונו:

טו) **ובים של שלמה** (יבמות פרק ד׳ אות כ״ד) כתב וזה לשונו: **דהנשים מכסות עצמן ואינם מגלות פניהם כל כך**. עכ״ל.

טז) וכן כתב הגה״ק **רבי יונתן אייבישיץ** זצ״ל בספרו **יערות דבש** (חלק שני דרוש ט׳) וזה לשונו: בעוונותינו הרבים כל צרות וגירוי יצר הרע בעריות הוא [על ידי] הסתכלות, ואמרו (ירושלמי ברכות פרק א׳ הלכה ה׳) עינא וליבא תרין סרסורים, ועל ידי עין בא אדם לעבירות הרבה, ולכך צעק איוב (איוב ל״א א׳) ברית כרתי לעיני, ועל ידי הסתכלות בא אדם לכל עבירות, ולכך במות אדם ומלאך המות מקטרג על איש הוא מלא עינים בְּרְאִיּוֹת רבות וכדומה (עיין עבודה זרה כ:).
ובאמת נשי ישראל כשרות, כשהולכות בשוק הן הולכות צנועות בכסוי כל בשר, **ואפילו**

פנים מכסים במדינות המזרח, וכן נאות לבנות ישראל שתלך מעוטפת רק בפנים מגולות, ולא כל פנים, למען לא יכשלו בני אדם כו'. עד כאן לשונו.

יז) ובמחברת הערוך לר' שמעון פרחון (ח"ב דף נ"ז שורש "צם") איתא בזה הלשון. מנהג ארץ ישראל ובבל ואספמיא [היינו ספרד. יב"ן] כל הנשים מכסין פניהם בסדין וכשנותנין אותן על פניהם מניחין דרך שפת הסדין חור אחד כנגד עין אחת להסתכל בו, כי אסור להסתכל בנשים וכו'. ובארץ אדום [דהיינו אירופה. יב"ן] בלבד הנשים מגולות פנים. וכתיב (בראשית י"ח ט') ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל, מה תלמוד לומר אלא להגיד כי האשה תהיה בבית.. ולא יראה אדם פניה עכ"ל.

יח) ובאיגרות ארץ ישראל (בעמוד קע"ב, אגרת משנת רע"ז) כתב וזה לשונו: והנשים הולכות בצניעות גדולה כל המלבושים עד צווארם, ואינן מגלים אפילו אצבע מבשר, וכשיוצאות לחוץ הן מעוטפות כולן בסדין לבן, ובגד שחור על פניה והוא דק של משי ורואה ואינו נראה, ואפילו הבעל אינו מכיר באשתו, ומכסות כל גופן אפילו אם היתה נראית אצבע קטנה היה גנאי גדול להן, ומלעיגים על מלבושי הנשים שלנו, והדין עמהם, ומיד כשבאתי הנה, כל מלבושי בתי הגדולה תקנתי כמנהג המדינה. עכ"ל.

יט) ובספר שבחי ירושלים (שמבואר בו ציוני כל המקומות הקדושים שבאה"ק, נדפס ליוורנו תקמ"ה, דפוס זיטומיר תר"כ דף יח ע"א, לעמבערג תרכ"ה) הביא "תקנות והסכמות שיש לק"ק ירושלים ע"ה והם כתובים על לוח בבית הכנסת" וזה לשונו. שלא ילכו שתויי יין להתפלל לרמה מקום שמואל ע"ה (היינו קבר שמואל הנביא) כו', וגדרו בו משום חשש עבירה כי מנהג המדינה שהנשים הולכות מכוסות פניהם ומעוטפות ובלכתן שם הולכת מגולות [כמו בביתם]. עד כאן לשונו.

כ) ובספר חוקי הנשים (שנדפס בשנת תרס"ו), לבעל הבן איש חי, זצ"ל (בפרק י"ז) העיד על מנהג ישראל ב-בגדאד שב-עירק.
וז"ל. וכן מנהגינו בעירנו זאת, כשמהלך אשה בסמטה מחוץ לביתה תשים כסוי על פניה ותכסיה עד אשר תחזור למקומה. עכ"ל.

כא) והרב אברהם ענתבי זצ"ל ראש רבני חלב (בסוריא), בספרו חכמה ומוסר (עמוד קצ"א) כתב וזה לשונו: אהה על דורותינו אלה שאפילו בעת שהולכות ברשות הרבים אינם מכסות את פניהם, שאפילו מתעטפות בצעיף אינם מתעטפות יפה יפה, וכל פניהם יראה וימצא לעין כל רואיהם, ורואים אותן אחד גוי ואחד ישראל..
והיה להם ללמוד קל וחומר מנשי הנכרים שכולם נוהגות - חוץ מהצעיף נותנות מסוה על פניהם כשהולכות ברשות הרבים, כדי שלא יסתכל בהם שום אדם כלל.
ואיך אנחנו בני ישראל לא נלך בחוקותיהם בזה הדבר מקל וחומר, ואיך שפחה תירש גבירתה שזאת היתה הצניעות נחלת עבדי ה' אלו נשי בני ישראל, ואיך נחלתנו נהפכה לזרים, ועל זאת ידוו כל הדווים ויחרדו איש אל רעהו, ואיך לא נחריד לבבם, לבטל מהם מנהג הרע הזה, שהולכים ברשות הרבים בלתי מסוה על פניהם.

וגם אני שמעתי שהגוים מדברים סרה, ומלעיגים על נשי ישראל, והיו לעג בפיהם ואומרים שלא כך היו נשים העבריות שאנו יודעים שהיו צנועות הרבה, ואיך עתה נהפכו מטובה לרעה, ואוי לאוזניים שכך שומעות. וגם שמעתי שבכל גלילות ישראל עד היום הזה שמנהג נשי ישראל שנותנות מסוה על פניהם מלבד הצעיף, ואפילו בביתם לא יסירו המסוה מעל פניהם.

אחד משלוחי א"י הגיד לי, שנתאכסן בביתו של בעל הבית בבבל, ונתעכב בביתו של בעל הבית יותר משנה תמימה, ולא אירע שום פעם שפגש באשתו של בעל הבית מבלי מסוה על פניה, ובפרט כשיש אורח בביתה, אינה יוצאת אפילו לחצר כל עוד שהאורח מצוי, אלא דוקא כל כבודה מלך פנימה. עכ"ל.

[והנה מדבריו הקדושים החוצבים להבות אש שהיה לנו ללמוד קל-וחומר להבדיל מנשות הנכרים, תראה סתירת אלה הלוחמים שצועקים שאלה הנשים הצדקניות הצנועות מחקים אחרי הגויות ואשר לכן מבזים אותם ומעליבים פניהם ברבים בצעקות שהם כמו הנוצרות וכדומה בכל מיני לעג וקלס, איך שכל זה הוא נגד דעת גדולי הדורות, שכן שבחו והללו שיש לנו ללמוד קל וחומר להבדיל מנשות הנכריים, וכמו שכתב גם כן הגה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זצוק"ל הובא להלן באות כ"ז שהיום עושים היכר אחר שאם הערביים הולכים בגדים ארוכים, בני ישראל הולכים בבגדים קצרים, וזה שאמרו רז"ל וכמשפטי הגויים לא עשיתם היינו לא עשיתם כמנהגיהם הטובים רק כמנהגיהם הרעים עכ"ל, ובודאי אילו היו היום אלה הגדולי עולם לפניהם היו גם כן צועקים עליהם ומבזים אותם באותם החירופים וגידופים, ובזה ניתן לנו להבין מאי דאיתא בחז"ל שכשיבוא משיח צדקינו ילחמו נגדו רשעי ישראל ע"כ.

ועד היום היה מובן שהכונה על הכופרים שבימינו אבל עתה התגלה לנו המכוון האמיתי שהכוונה שזה יהיה חס ושלום מאלה שנראים ונחשבים בעיני ההמון מסלתה ומשמנה ומפני הדור הדומים ככלב כמו שתיארום חז"ל (בסוף מסכת סוטה) **מפני שיהיו צועקים ונובחים ככלב נגד כל צורה משונה בעיניהם כטבע הכלב** ולכן גם המשיח שיהיה בודאי מאלה שיחזיקו בצדקת הנשים הצדקניות גם עליו ינבחו בלעג ובקלס כמו שעושים עתה.]

כב) **ואלו הן. קצת מנהגות שבק"ק תימן יצ"ו** (לשון השואל בשו"ת אז נדברו חלק י"ב סימן מ"א)

א. הקפידו ללכת עם שמלה רחבה מאד.

ב. הקפידו ללכת עם שני מטפחות בבית וכשיוצאות לרחוב מוסיפות עוד מטפחת גדולה שבה מכסה את כל הראש והפנים ומשאירה רק עין אחת מגולה ואף את ידיה מכסה, ואף בתולות מתכסות עם שני מטפחות וכשיוצאות לשוק מוסיפה עוד מטפחת אלא שאינה מכסה פניה.

ג. הנשים לא היו יוצאות לשוק אלא בשעה שהגברים בבית הכנסת כי היו שעות קבועות בכל בתי הכנסת.

ד. אם קורה מקרה ואשה נפגשת עם גבר בשוק מיד היא מפנה את פניה אל הקיר ונעמדת עד שיעבור אותו גבר ואז ממשיכה בדרכה.

ה. אין האשה משוחחת עם גבר בשוק אפילו בעלה.

ו. אין הבעל קורא לאשה בשמה וכן אין האשה קוראת לו בשמו.

כל מה שכתבתי אינו סתם חומרות שנהגו אלא אצלם דבר עקרי ואשה שעברת על אחד מדברים אלו נקראת פרוצה. עכ"ל.

כג) ותנן עוד במסכת שבת (דף ס"ה.) ערביות. פירש רש"י **נשים ישראליות שבערביא:** יוצאות רעולות, ומדיות פרופות, וכל אדם, אלא שדברו חכמים בהוה.
ופירש הרמב"ם (פירוש המשניות מסכת שבת פרק ו' משנה ו') "רעולות" כמו פעמונים או זגין כי הנשים הערביות היו יוצאין בזגין כמו שמנהגן לצאת תמיד, והוא מין ממיני החלי הנטיפות והשרות והרעלות (ישעיה ג' י"ט) וכו'. עד כאן לשונו.

כד) **ורש"י פירש** (שם) יוצאות רעולות. דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהם חוץ מן העיניים, וקרי לה בלשון ערבי רעולות, היינו הרעלות דכתיב גבי תכשיטי נשים בספר ישעיה (ג' י"ט).

כה) ומוכח מפירוש רש"י, דבנות ישראל הצנועות שבכרכים כיון שעמה רב ושחוק וקלות ראש מצוי שם היו מעוטפות יותר מבערביא, שאילו לענין ערביא פירש רש"י דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהם "חוץ מן העיניים", ואילו **לענין בנות ישראל הצנועות שבכרכים פירש רש"י** [בדף פ. לענין כחול כדי לכחול עין אחת, הועתק לעיל] **שהולכות מעוטפות ואין מגלות אלא "עין אחת", וכדברי הירושלמי הנ"ל ומסייע לה מן הפסוק** (שם, שיר השירים) **לבבתני באחת מעינייך.**

כו) ובשו"ת צמח צדק (אבן העזר חלק ב' סימן שס"ג) (ועיין בחידושיו על הש"ס ברכות פרק ג' סעיף ג') כתב וז"ל. וצריכה להזהר ולכסות כל שערה, ומצינו בשבת ערביות יוצאות רעולות ופירש רש"י שדרך נשים ישראליות שבערב להיות מעוטפין ראשן ופניהם חוץ מהעיניים, ואם כן נהי שבמדינות אלו לא נהגו לכסות הפנים משום דטריחא מילתא "וגם שלא יצחקו העכו"ם עליהם", אבל למה תגלה שערות ראשה שזהו ודאי ערוה, וגם אינן יהודים רובן מכסות שערות ראשן, וכו'. עכ"ל.
וכוונת דבריו הקדושים הוא כך שצריכה האשה להיזהר בזה שיהא כל שערה מכוסה ולא יראה ממנה שום שיער לחוץ, והראיה לזה ממה שנשים ישראליות שבערביא היו מכסות כל פניהם חוץ מן העיניים, ואם כן נהי שבמדינות אלו לא נהגו בזה משום דטריחא מילתא וגם כדי שלא יצחקו הגויים, מכל מקום השערות על כל פנים ודאי שצריכים להיות מכוסים לגמרי.
ומבואר מדבריו שהבין בפשיטות דעיקר המנהג המשובח הוא כמנהג נשים ישראליות שבערביא, אלא שבמדינות אלו לא נהגו בזה משום דטריחא מילתא וגם כדי שלא יצחקו הגויים,
ולמד מנשים ישראליות שבערביא על כל פנים לענין השערות. [ולא כאלו הסכלים שאומרים דאדרבה המנהג שבערביא הוא מנהג גנאי, ולא דעת ולא תבונה להם].

וכן כתב גם כן להדיא הצמח צדק (שו"ת יורה דעה סימן צ"א) וזה לשונו: לבוש זה הוא מנהג צנועות לכסות פניהם שלא יביטו עליהם הבחורים. עד כאן לשונו:

כז) וזה לשון הגה"ק ר' מרדכי חיים סלאנים זצוק"ל (מאמר מרדכי מכתב ל"ב) בענין זה: ועיקר שיתלבשו בצניעות, הבתי ידים יהיו ארוכים עד פיסת כף היד דוקא, והשמלה תהיה ארוכה "עד העקב דוקא", ואפילו אם יהיו בתי שוקיים גבוהים אסור לילך בשמלה קצרה, ודרך אבותינו שמרנו עד כה לבלתי התערב עם רשעים וקלי הדעת, וכן כתב הרמב"ם (הלכות ע"ז פרק י"א הלכה א') להיות מובדל מהגוים במלבושם ואפילו אם שניהם הולכים בדרכי הצניעות מכוסים, היו מקפידים שיהיה ניכר במלבוש בין יהודי לארמאי. והיום עושים היכר אחר, שבאם הערבים הולכים בגדים ארוכים, בני ישראל הולכים בבגדים קצרים, וזהו שאמרו רז"ל (סנהדרין לט:) וכמשפטי הגוים לא עשיתם (יחזקאל ה' ז'), היינו לא עשיתם כמנהגיהם הטובים רק כמנהגיהם הרעים.

ולא תאמרו העיקר הוא הלב, הלב הוא העיקר, אבל מנהגי ישראל הראשונים במלבושיהם, הם הם שהבדילום מאנשי רשע, מה נאמר ומה נדבר, שהדבר שהיה בזיון אפילו אצל האומות וכל שכן בישראל היום הוא לכבוד להם, והדרך הצניעות הם בושה להם. וזה שאומרים העולם: שקר החן, שהשקר יש לו חן, וההבל הם להם יופי...

ומפני שאנו מקוים היום לישועת ד', כי כבר נראה שאפס עצור ועזוב, על כן כל איש יקדים לעשות מעשה טוב, שבזה יבדל מעדת הרשעים שיודעים רבונם ומכוונים למרוד בו ומסיתים את כל ישראל לפריצות. עכ"ל.

ובמכתב ל"א שהוא "מכתב חיזוק בעת המאורעות בטבריא", כתב וזה לשונו: ולעשות בגדים ארוכים "להילדה" שיגיע עד העקב, ואת צנועים חכמה, והחכמה תחיה בעליה. עכ"ל. [ורוצה לומר, שעם צנועים חכמה, והחכמה תחיה בעליה, ובזה יהיו שמורים מכל מאורעות וגזירות קשות].

כח) ובספר שיח שרפי קודש (חלק ג' אות רנ"ד) כתב, [מרת] חיה בת רבינו, [רבי נחמן מברסלב זצ"ל] היתה צנועה מאוד ובעל יראת שמים עד מאוד, שלרוב הקפדתה במידת הצניעות היתה מכסה פניה כשהיתה הולכת ברחוב. (בנשואיה השניים נשאה לרבי אהרן נכדו של הרב ב"בעל התניא" זצ"ל), וכו'. עכ"ד.

כט) ובספר י"ג אורות (פרק א' - ממקום קודש יהלך) כתב וזה לשונו: רבינו ר' אלימלך [מליז'ענסק] זצוקללה"ה נולד לאביו הצדיק רבי אליעזר ליפא ולאמו הצדיקת הרבנית מירל שזכתה לבנים צדיקים שהאירו פני תבל, בשכר צניעות יתירה שהיה בה, כי אביה היה לו בית מזיגה, והיא היתה עומדת שם כל היום לספק משקה להבאים לקנות, וכדי להרחיק את הערלים השיכורים מעמה, כסתה מקצת פניה בצעיף, ודברה אליהם כמתנמנמת (פַּארשְׁלָאפְן), ועוד פעולות שונות. וגילו לה מן השמים שבשכר זה תזכה למנורה של שבעה נרות, היינו שבעה צאצאים צדיקים. עד כאן לשונו:

ל) וזה לשון הגה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זצוק"ל (במאמר מרדכי מכתב ל') כתב: וחכמים תקנו שתהא אשה חוגרת בסינר ולא יהיה נראה אפילו פיסוק רגלים, ואפילו הגברים בימי אבותינו היו הולכים בגדים ארוכים, ולפיכך גברה הצניעות והיו נשמרים מהתחברות הרשעים והן עם לבדד ישכון, ונתקיים בהם ד' בדד ינחנו ואין אמו אֵל נכר. עד כאן לשונו:

לא) ובכרוז "וועד הגדול למשמרת הצניעות" מיום ב' תמוז ה'תרצ"ו אות י"ט (הובא לעיל) כתב בזה"ל: וכן שתלבש על בגדיה מלמעלה בגד הנקרא (סינר) פַּארטַאך בלשון אשכנז (ומוזכר בשיטה מקובצת ב"ק פ"ב בשם הרב המאירי) **ואשרי חלקן של המוסיפות צניעות דכל המוסיף קדושה יתוסף לו אורך ימים ושנות חיים. עכ"ל.**

לב) וכתב עוד הגה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זצוק"ל (מאמר מרדכי מכתב כ"ז) וזה לשונו. בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי (סוטה מ"ט:), ואמרתי הכוונה שזה המדה חוצפא יסגי אין נפקא מינה מי שיחזיק, אפילו כשר שבישראל, על דרך שאמרו (סנהדרין לח.) חוצפא כלפי שמים מהני. וזהו מאמר ר' יהודה בן תימא (אבות ה' כ') שהקדים הוי עז כנמר למשנת עז פנים לגיהנם, והוא תמוה, ובפרט במה שסיים יהי רצון שיבנה בית המקדש, מה שייך זה לזה, רק הכוונה שר' יהודה בן תימא אומר ברוח הקודש, **שראה שבעיקבתא דמשיחא חוצפה יסגי ואמר שיקדימו הכשרים רפואה למכה, הוי עז כנמר וכו', ואז יהי רצון** שיבנה בית המקדש וכו'. [א.ה. דהיינו שהכשרים יקדימו למכה שהם יקחו מדת החוצפה והעזות למען כבוד שמים. ואז יהיה רצון שיבנה בית המקדש.]
ובפרט כהיום שעל מי שמתנהג בפשיטות על דרך אבותינו הראשונים יש הרבה תמיהות, זה היהודי אי אפשר לו כי אם שיהיה עז כנמר. עכ"ל.

לג) ואמרו במסכת מגילה (דף י:) וכן במסכת סוטה (דף י:) לענין תמר משום דכסתה פניה בבית חמיה ולא הוה ידע לה זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים מלכים מדוד וכו'.
וידיעת ההפכיים שוה, אם מחמת כיסוי הפנים זכתה שיצא ממנה מלכות בית דוד ונביאים, רחמנא לישזבן מהמלחמה נגד זה שמעכבת התגלות מלכות בית דוד והחזרת הנבואה לישראל. רח"ל.

לד) ומה שהמקטרגים טוענים שהיום אלה שהולכות כך הן בודדות ולכן אין בזה שום ענין חוץ ממה שבאמת אין זה טענה כלל, שהרי זאת התורה לא תהא מוחלפת, הנה ערמימותן נכרת מתוך רגזנותם שהם קורצים ומקהים בשיניהם על שהענין נעשה נפוץ יותר ויותר בס"ד עד שעוד מעט כבר לא יהיו בודדים בס"ד והן מחזירות עֲדָיָם וכתריהם של בני ישראל שקבלנו מסיני ליושנה, **וזה מה שמקהה שיניהם של שונאי ישראל ושונאי מנהגי ישראל מפני שקדושת מנהגי ישראל מפריד את הערב רב והסטרא אחרא מישראל ועל ידי כן הם ישארו מחוץ למחנה ויהיה להם לפוקה ולחרפה ולדיראון עולם** ולא יהיה שריד ופליט לבית עשיו, ויתקיים על הנשים הצדקניות מאמר הכתוב (ישעיה ב' ה') בית יעקב לכו ונלכה באור ד', ובזכותן ובימיהן ניושע בעגלא ובזמן קריב בהגאולה שלימה ברוב רחמים וחסדים מגולים, במהרה בימינו אמן.

לה) ומעתה נשאר עליך הקורא להתבונן מהו רצון ד' באמת ומהו רצון החומרי של התענג על הבלי עוה"ז המורידין לבאר שחת, וה' יהיה בעזרך, ובחרת בחיים.

* * *

בס"ד

מטעם רבותינו שרי התורה כ"ק מרן הגאב"ד והגאוה"צ הביד"צ שליט"א

כ"ב סיון תשס"א

עטרה ליושנה

ישמח ליבנו ותגל נפשינו על הבשורה הטובה אשר שמענו שנשים צדקניות נתעוררו וקיבלו על עצמן לחזור למנהג הקדוש שמקדמת דנא בהרבה מדינות שלא לצאת לרחוב בלי "שאל" "רדיד" מעל הבגדים.

וכמובא ברמב"ם ז"ל בפ' י"ג ובפרק כ"ד מהל' אישות ובשו"ע אחע"ז סימן ע"ג סעיף א', ובסימן קט"ו סעיף ד', **להרבות קדושה וצניעות בישראל ולהגביר צד הקדושה על צד הטומאה שכנגד, השורר בחוצות באופן נורא ומבהיל וזעקתה מגיע עד לשמים השם ירחם.**

ובטוחנו שעי"ז יתבטלו גזירות קשות ואכזריות מכלל ישראל בפרט בעת הזאת אשר כל הישוב בארץ הקודש נתון בסכנה ה"י אנו צריכים לזה מאד, ויושפע עי"ז רפואות וישועות והרבה השפעות טובות ממרום ויתקרב על ידי זה גאולתינו ופדות נפשינו כמו שאמרו חז"ל (סוטה י"א) "בזכות נשים צדקנית נגאלו אבותינו ממצרים" ובזכותן עתידין להיגאל כדאיתא בילקוט רות (אות תרו) "ואין הדורות נגאלין אלא בשכר נשים צדקנית שיש בדור".

ובאנו בשורות אלו לחזק ולעודד נשים צדקניות אלו שעליהן נאמר ובזכותן עתידין להיגאל.

הכו"ח למען המצוה הגדולה המצפים לישועת ד' במהרה, הביד"צ דפעיה"ק ירושת"ו

נאם **ישראל יעקב פישר** ראב"ד נאם **בנימין ראבינאוויטץ**

נאם **משה הלברשטאם** נאם **מאיר בראנסדארפער** נאם **אברהם יצחק אולמאן**

הריני מצטרף לדברי הגה"צ הביד"צ, תמוז תשס"ד

נאם **יצחק טוביה ווייס** רב ואב"ד דפעיה"ק ת"ו

מטעם מרנן ורבנן גאוני וצדיקי ירושלים שליט"א

לבשי בגדי תפארתך עמי

דורינו דור עקבתא דמשיחא ירד פלאים ובפרט במצב הצניעות אשר לדאבונינו אופנות מרחבי תבל הודרות בתוך המחנה פנימה, וגדרים וסייגים אשר הי' נהוג אצל אבותינו ורבותינו נפרצים פרץ אחר פרץ באין משים על הלב עד שממש צדו צעדינו מלכת ברחובותינו אף גם בשכונות החרדיות מרוב הפריצות המשתולל ברחוב קריה.

ומחובותינו להתבונן איך לגדור ולחסום בפני הסחף של שטף מים זידונים המביאים הרס בטוהר מחנינו ובפרט בירושלים אשר ידוע שנתיחדה מאז בהידורי צניעות אשר הוסיפו משמרת למשמרת בכדי להיבדל מכל המאדע"ס של הרחוב שלא ימצאו שום שביתה בין החרדים לדבר ה' וכמו שהרחיב בזה הגה"צ **הרב"צ ידלר** ז"ע בספרו **"בטוב ירושלים".**

אשר ע"כ באנו בזה לחזק את הנשים יראות ה'

אשר קבלו על עצמן להתחזק בצניעות ולהוסיף הידור אחר הידור **ובפרט בענין לבישת השאל**

אשר גדולי ישראל מרנן ורבנן זצוק"ל בדור האחרון ראו בזה כתרים ומגן בפני כל המודע"ס המשתוללות בחוצות

ורב ברכה יחולו על ראשן וכדאי הוא הזכות הגדול הזה לפעול כל מיני ישועות בכל הענינים

(כמבואר בראשית חכמה שער הקדושה גודל חוכות של התחזקות בעניני קדושה לפעול ישועות למעלה מהטבע)

וע"ז בעה"ח יום ט"ו באב תש"ע פעיה"ק ירושלים תו"ב

וכידוע שאאמו"ר הי' מחזק את **לבישת השאל** שיכולים לפעול ישועות ע"ז וקרב הגאולה			אמרו חכז"ל בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים ובזכותם עתידים ליגאל	הננו מצטרף לגדולי ישראל לשמור ע"ד הצניעות בדרך ישראל סבא
ח"י עקיבא בלאאמו"ר הגה"ק מוהר"ב זצוק"ל **רבינוביץ** אדמו"ר מפוריסוב	**אברהם אטיק** ראש ישיבת באר שלמה	**ש. משה קרעמער** ממנהיגי חסידי בדסלב	**ארי' הכהן רוזנפעלד** אדמו"ר מפינסק קארלין	**פנחס** בהרה"ק הרמ"מ **בידרמן** אדמו"ר מלעלוב ניקלשבורג
נטע פריינד ר"מ בית יוסף צבי	**שמואל דוד פריימן** מגדוה"ת בעיה"ק ירושלים	אך ורק בענין הצניעות והקדושה התורה מזהירה "ושב מאחריך" **מנחם** הכהן **דודוביץ** ראש הסופרים ירושלים	**שמעון** בהרה"ק שמואל ז"ל **שפירא** מראשי ביה"ד בדסלב מא"ש	**חיים שלום לובעצקי** ר"מ ביה"ד הגדול דקהלת פרושים ב"ש	**נחמן שפירא** בהה"צ רבי שמואל זצ"ל	**גרשון טעפ** בהגה"צ רד"מ זצ"ל

קריאת קודש לבנות עם הקודש

בס"ד תשרי תשע"א

שמעי ושמחי בת ציון לקול השמועה הטובה תדשן עצמותינו, באשר בנות ישראל הצנועות והצדקניות אשר נשא ליבן אותנה בחכמה קיבלו על עצמן להחזיר עטרה ליושנה לאות ולמופת בישראל, ולצאת עם לבוש ה"שאל" המסורתי מאימהותינו הק' מדורי דורות, ומי יתן ומהם יראו וכן יעשו כל בנות ישראל הצנועות.

ועוד יתירה על זאת שמענו לשמחת ליבנו מבנות החיל ההולכות מחיל אל חיל והוסיפו בעילוי לשבח לכבוד השי"ת קדוש ישראל הבוחר בעמו ישראל להשכין שמו עליהם, לנהוג כפסקו של רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל (בפכ"ד מהלכות אישות) **ועוד מרבותינו**

שלא תצא אשה לשוק בלא רדיד החופה את גופה

וכל זאת במסירות נפשן הטהורה לתמוך ולחזק יסודות דתנו הק' דת יהודית, שלא ליבוש מפני כסילים המלעיגים. אשריהן ואשרי חלקן שמקדשות ש"ש בעוז ותעצומות והיא תהילתן ותפארתן.

וכל המחזק את ידיהן הרי הוא מחזיק את יסוד התורה הק' ויתברך בברכת "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת", וח"ו מללעוג או להרפות את ידיהן בכל צורה שהיא בדיבור או במעשה רח"ל, הס מלהזכיר.

וחתמנו אגרת זו לרומם כבוד שמים בהרחבת גבולות הקדושה

ולהביע מעלתן להוקירן ולשבחן לאותן נשים צדקניות, שבזכותן עתידים אנו להגאל במהרה בימינו אמן.

נאם **יהודה מועלם** נאם ע"ה **יהושע מאמאן** נר"ו

נאם **ישראל יעקב לוגאסי** נאם **יצחק רצאבי** נאם **שלום ארוש**

נאם **אהרן זכאי** נאם **שלמה מחפוד** נאם **אהרן ירחי**

יש לשמור על קדושת הגליון - כי כולו דברי תורה